

**MYKOLO ROMERIO UNIVERSITETAS
EKONOMIKOS IR FINANSŲ VALDYMO FAKULTETAS
BANKININKYSTĖS IR INVESTICIJŲ KATEDRA**

VIOLETA BIELSKYTĖ

**Tiesioginių užsienio investicijų dinamikos Lietuvoje
analizė ir finansiniai jų skatinimo instrumentai**

Magistro baigiamasis darbas

**Vadovė
Prof.dr. V. Rudzkienė**

VILNIUS, 2011

**MYKOLO ROMERIO UNIVERSITETAS
EKONOMIKOS IR FINANSŲ VALDYMO FAKULTETAS
BANKININKYSTĖS IR INVESTICIJŲ KATEDRA**

VIOLETA BIELSKYTĖ

**Tiesioginių užsienio investicijų dinamikos Lietuvoje
analizė ir finansiniai jų skatinimo instrumentai**

Magistro baigiamasis darbas

Studijų programa 62404S110

Recenzentas

2011 05

**Vadovė
Prof.dr. V. Rudzkienė
2011 05**

**Atliko
FRmis9-01 gr. stud.
Violeta Bielskytė
2011 05**

VILNIUS, 2011

TURINYS

ĮVADAS.....	4
PAVEIKSLAI.....	6
LENTELĖS.....	7
SANTRUMPŲ SĄRAŠAS.....	8
1. TIESIOGINIŲ UŽSIENIO INVESTICIJŲ TEORINIAI ASPEKTAI.....	9
1.1. Tiesioginių užsienio investicijų samprata ir struktūra.....	9
1.2. Investicijų klimatą Lietuvoje įtakojantys veiksniai.....	13
1.2.1. Tiesiogines užsienio investicijas į Lietuvą įtakojantys politiniai veiksniai.....	16
1.2.2. Tiesiogines užsienio investicijas įtakojantys finansiniai veiksniai.....	22
1.2.3. Darbo jėgos įtaka tiesioginėms užsienio investicijoms.....	24
2. TIESIOGINIŲ UŽSIENIO INVESTICIJŲ DINAMIKA LIETUVOJE.....	26
2.1. Tiesioginių užsienio investicijos į Lietuvą iš šalių investuotojų.....	26
2.2. Daugiausia investuojančių ES šalių investicijos į Lietuvos apskritis.....	29
2.3. Tiesiogines užsienio investicijos Lietuvoje pagal ekonominės veiklos rūšis.....	32
3. TIESIOGINIŲ UŽSIENIO INVESTICIJŲ Į LIETUVĄ, LENKIJĄ IR SLOVAKIJĄ PREFERENCIJŲ ANALIZĖ.....	34
IŠVADOS.....	40
PASIŪLIMAI.....	42
LITERATŪRA.....	43
ANOTACIJA LIETUVIŲ IR ANGLŲ KALBOMIS.....	45
SANTRAUKA LIETUVIŲ KALBA.....	47
SANTRAUKA ANGLŲ KALBA.....	48
PRIEDAI.....	49

IVADAS

Tiesioginių užsienio investicijų pritraukimas yra labai svarbus šalies ekonominio augimo rodiklis, priklausantis nuo gamybos augimo, finansinio stabilumo, verslo infrastruktūros padėties, politinių sprendimų, mokesčių stabilumo ir adekvatumo.

Pritraukti kuo daugiau užsienio investicijų Lietuvoje yra ne tik tikslas, o būtinybė, įgyvendinant vieną iš pagrindinių šalies strateginių tikslų – stiprinti nacionalinę ekonomiką ir kelti žmonių gerovę, įsiliejant į Europos prekių ir kapitalo rinką. Lietuvai tapus Europos Sąjungos (ES) ir NATO nare, ji tapo daug patrauklesnė užsienio investuotojams. Saugumo garantija, įstatymų suderinamumas su ES teisės aktais padidino Lietuvos patikimumą užsienio investuotojų akyse.

Nemaža dalis šalių, tarp jų ir Lietuva, taiko įvairias lengvatas tiesioginiams užsienio investuotojams, kuria jų pritraukimo strategijas, nes manoma, kad šaliai tokio tipo investicijos bus naudingos – leis padidinti šalies bendrąjį vidaus produktą, nenaudojant savo kapitalo. Labai dažnai apie šių investicijų teigiamą poveikį kalbama net nesigilinant į jo pagrindines kryptis ir sąlygas, leidžiančias šiam poveikiui pasireikšti.

Kad pritraukti kuo daugiau investicijų Lietuva steigia pramoninius parkus, Laisvas ekonomines zonas su mokesčių lengvatom ir perspektyvom tobulėti. Dedamos visos politinės pastangos sudominti investuotoją nepraeiti pro šalį, o pasirinkti pigią ir kvalifikuota darbo jėgą su dideliu polinkiu dirbti, geras susisiekimo sąlygas, kurių sunkiai gali pasiūlyti kitos investicijų laukiančios šalys.

Tuo tarpu investuotojai linkę įvertinti kiekvieną šalies į kurią ruošiasi investuoti privalumą ir trūkumą, siekdami nustatyti savo investicijos riziką.

Tyrimo problema: Tiesioginių užsienio investicijų pritraukimas į Lietuvą.

Tyrimo objektas: Tiesioginės užsienio investicijos Lietuvoje ir finansiniai jų skatinimo instrumentai.

Tyrimo tikslas: Nustatyti ir įvertinti tiesioginių užsienio investicijų pritraukimo galimybes remiantis skatinimo instrumentais.

Tyrimo uždaviniai:

1. Apibrėžti tiesioginių užsienio investicijų sąvoką, struktūrą ir jų svarbą ekonomikai;
2. Apžvelgti veiksnius, lemiančius tiesiogines užsienio investicijas Lietuvoje;
3. Atlikti tiesioginių užsienio investicijų dinamikos Lietuvoje analizę;
4. Atlikti tiesioginių užsienio investicijų į Lietuvą, Lenkiją ir Slovakiją preferencijų analizę.

Tyrimo metodika: Atliekama mokslinės literatūros analizė, siekiant nustatyti ir įvertinti tiesioginių užsienio investicijų skatinimą Lietuvoje. Darbą atliekant naudotasi ir Lietuvos, ir užsienio autorių moksline literatūra, Statistikos departamento prie Lietuvos Respublikos Vyriausybės ir „Eurostat“ statistine medžiaga, Lietuvos Respublikos įstatymais bei ministerijų internatiniais puslapiais, Pasaulio banko išleistomis užsienio investicijų studijomis, periodinių mokslinių žurnalų straipsniais bei konferencijų medžiaga. Praktinėje dalyje išanalizuota tiesioginių užsienio investicijų pasiskirstymas Lietuvoje pagal veiklos sritis ir regionus. Empiriniam tyrimui atlikti remtasi Pasaulio ekonomikos forumo vykdyta apklausa apie pagrindines kliūtis verslo kūrimui Lietuvoje, Lenkijoje ir Slovakijoje.

PAVEIKSLAI

1 pav. Užsienio investicijų klasifikacija.....	12
2 pav. Investicijų skatinimo ir reguliavimo sistema Lietuvoje.....	14
3 pav. Tiesiogines užsienio investicijas įtakojantys veiksniai Lietuvoje.....	15
4 pav. Lietuvos ekonomikos sklaida 2008 metais.....	19
5 pav. Tiesioginių užsienio investicijų Lietuvoje plusai ir minusai.....	25
6 pav. Tiesioginės užsienio investicijos į Lietuvą pagal investuotojų skaičių.....	26
7 pav. Tiesioginės užsienio investicijos į Lietuvą iš Europos Sąjungos valstybių.....	27
8 pav. Tiesioginių užsienio investicijų iš Europos Sąjungos dinamika 2008-2009 m.....	28
9 pav. Trijų daugiausiai investuojančių šalių tiesioginės užsienio investicijos į Lietuvos apskritis, mln. Lt.....	30
10 pav. Tiesioginės Švedijos investicijos į Lietuvos apskritis 2009 m., mln. Lt.....	31
11 pav. Pagrindinių šalių investuotojų tiesioginės užsienio investicijos pagal ekonominės veiklos rūšis 2009 m. sausio 1 d.....	32
12 pav. Pagrindinės kliūtys verslo kūrimui 2009 metais.....	38

LENTELĖS

1 lentelė. Teigiamas ir neigiamas TUI poveikis ekonomikos augimui.....	9
2 lentelė. Vykdomi pramoninių parkų projektai Lietuvoje 2011 metais.....	20
3 lentelė. Laisvosios ekonominės zonos Lietuvoje mokesstinės lengvatos užsienio investuotojams.....	22
4 lentelė. Pagrindinė Lietuvos, Lenkijos ir Slovakijos statistinė informacija 2009 metais.....	34
5 lentelė. Šalių ekonominis konkurencingumas ir jį lemiantys veiksniai 2009 metais.....	35

SANTRUMPŲ SĄRAŠAS

TUI - tiesioginės užsienio investicijos;

LRIĮ - Lietuvos Respublikos investicijų įstatymas;

BVP - bendrasis vidaus produktas;

EBPO - Ekonominio bendradarbiavimo ir plėtros organizacija;

TVF - Tarptautinis valiutos fondas;

UNCTAD - Jungtinių tautų pasaulio prekybos ir plėtros ataskaita;

PPO - Pasaulio prekybos organizacija;

NVS - Nepriklausomų valstybių sandraugos;

LEZ - Lietuvoje įsteigtos laisvosios ekonominės zonos;

LEPA - Lietuvos ekonominės plėtros agentūrą

1. TIESIOGINIŲ UŽSIENIO INVESTICIJŲ TEORINIAI ASPEKTAI

1.1. Tiesioginių užsienio investicijų samprata ir struktūra

Visame pasaulyje nepaliaujamai didėja tiesioginių užsienio investicijų (TUI) srautai. Jų pritraukimas yra svarbus šalies ekonominio augimo rodiklis, priklausantis nuo daugybės įtakojančių veiksnių, t.y. gamybos augimo, verslo infrastruktūros padėties, politinių sprendimų tobulinimo ir kt.

Mokslinėje literatūroje, analizuojant TUI, išskiriamas dvejopas jų poveikis ekonomikos augimui: teigiamas ir neigiamas (1 lentelė).

1 lentelė. Teigiamas ir neigiamas TUI poveikis ekonomikos augimui

Teigiamas	Neigiamas
1. TUI kaip ūkio plėtros veiksnys, dėl didėjančio produktyvumo gali paspartinti pramonės plėtrą (J. H. Dunning, 1993).	1. Užsienio kapitalo įmonės, kurios veikia ypač didelė koncentracija pasižyminčiose ūkio šakose, turinčiose aukštus patekimo į rinką barjerus, sudaro galimybes užsienio įmonėms pasiimti ekonominę rentą bei ištraukti iš vietinės šalies kapitalą, o tai gali lemti šalies ekonomikos augimo tempu sulėtėjimą (M. Tvaronavičienė, K. Kalašinskaitė, 2003)
2. TUI gali paspartinti ekonomikos plėtrą, tačiau jų poveikis gana ribotas (X. Sang, 2002).	2. Netolygus TUI srautų pasiskirstymas tiek pagal ekonomines veiklas, tiek pagal teritorijas daro įtaka šalies ūkio restruktūrizacijai ir skatina asinchronišką ūkio plėtrą (O. Čegytytė, A. Miečinskienė, 2009).
3. Vietinėje šalies rinkoje uždirbtas pelnas priklauso nuo pagrindiniu užsienio kapitalo įplaukų dydžio, išlaidų elastingumo, sukauptos patirties bei žinių nutekėjimo masto. Toks žinių nutekėjimas iš pažangios užsienio kompanijos keliais būdais veikia produktyvumo augimą. Pirmiausia, vietinė įmonė gali padidinti savo produktyvumą kopijuodama kai kurias technologijas. Antra, ji gali efektyviau naudoti jau egzistuojančias technologijas arba dėl išaugusios konkurencijos rinkoje ieškoti naujų technologijų. Trečia, užsienio investuotojas gali mokyti vietinius darbuotojus, kurie vėliau įsidarbina vietinėse įmonėse (R. Ginevičius 2005).	3. Didėjanti šalies valdžios priklausomybė nuo užsienio investuotojų, kai ne visada dalijamasi gaunama nauda su šalimi, priėmusia investicijas. Šalies ūkis taip pat įgyja technologinę priklausomybę nuo užsienio investicijas suteikusio subjekto (A. Šimelytė, 2010).

Apibendrinant galima teigti, kad užsienio kapitalo perkėlimas iš vienos šalies į kitą tuo pat metu gali daryti nevienareikšmę įtaką ekonominiam šalies augimui.

Iki Nepriklausomybės atkūrimo (1990 m.) Baltijos šalyse vyravo planinė ekonomika, skirtingai išvystytas ūkis ir infrastruktūra. Tiesioginių užsienio investicijų pritraukimas ypač svarbus būtent nuo planinės prie rinkos ekonomikos sąlygų pereinančioms valstybėms. Lietuva, Latvija, Estija paprastai pasižymi pakankamai aukštos kvalifikacijos darbo jėga, tačiau joms

trūksta kapitalo, o jų technologijos gerokai atsilikusios nuo naudojamų išsivysčiusiose valstybėse (D. Ruplienė ir kt., 2008, p. 271).

Dažnai tvirtinama, kad Lietuvai įsitraukti į globalią ekonomiką gerokai padėjo TUI, kurios augo kur kas sparčiau pereinamosios ekonomikos šalyse negu kur nors kitur pasaulyje (L. Šeškutė ir kt., 2007).

Pagrindinis teisės aktas, reglamentuojantis investavimo procesą Lietuvoje, yra Lietuvos Respublikos investicijų įstatymas, priimtas Lietuvos Respublikos Seimo 1999 m. liepos 7 d. Šiame įstatyme investicijos apibrėžiamos, kaip piniginės lėšos ir įstatymais bei kitais teisės aktais nustatyta tvarka įvertintas materialusis, nematerialusis ir finansinis turtas, kuris investuojamas siekiant iš investavimo objekto gauti pajamų, švietimo, kultūros, mokslo, sveikatos ir socialinės apsaugos bei kitose panašiose srityse arba užtikrinti valstybės funkcijų įgyvendinimą (Lietuvos Respublikos investicijų įstatymas (LRIĮ), 1999).

Pasak K. L. Valančiaus (2005), žodis investicija yra kilęs iš lotynių kalbos (lot. *investio – aprengiu*), atėjęs per anglų kalbą (*angl. Investments*) ir reiškia ilgalaikius kapitalo įdėjimus į ūkio šakas arba vertybiniams popieriams pirkti, siekiant pelno. Iš to seka, kad sąvoka „investicijos“, „kapitalo įdėjimas“ arba „lėšų įdėjimas“, „įdėtos lėšos“ yra sinonimai (p. 15).

Tokiam investicijų apibrėžimui prieštarauja G. Samuolis teigdamas, kad šiuolaikinėje literatūroje investicijų terminas dažnai traktuojamas klaidingai arba labai siaura prasme. Labai dažnai terminas „investicijos“ sutapatinamas su terminu „kapitaliniai įdėjimai“. Investicijos šiuo atveju yra lėšų įdėjimas pagrindinių priemonių atnaujinimui (pastatų, įrenginių, transporto priemonių ir pan.). Tuo pačiu investicijos gali būti panaudotos apyvartinėms lėšoms, įvairiems finansiniams instrumentams (akcijoms, obligacijoms), ar atskiroms nematerialių aktyvų rūšims (patentai, licencijos, „know-how“). Kapitaliniai įdėjimai suprantami siauresne reikšme ir gali būti kaip viena iš investicijų formų, bet ne jų analogas (p. 11).

Ekonominėje literatūroje galima rasti įvairių investicijų apibrėžimų, kurie savo esme yra panašūs. Kad ir investicija – piniginių lėšų investavimas į turto kūrimą gamybos ir paslaugų srityje (Bannock G., Manser W. 1999. p. 113-114). Arba investicijos - išlaidos perkant tokius finansinius vertybinius popierius kaip obligacijos ir akcijos. Dar kitaip vadinama finansine investicija. Į vertybinius popierius investuoja atskiri žmonės, firmos ir finansų įstaigos, tikėdamiesi gauti pajamų procentais ir dividendais arba padidinus vertybinių popierių vertę (Ch. Pass, 1997, p. 166).

Investicijų įstatyme nurodyta, kad investuotojai gali investuoti Lietuvos Respublikoje įstatymų nustatyta tvarka šiais būdais:

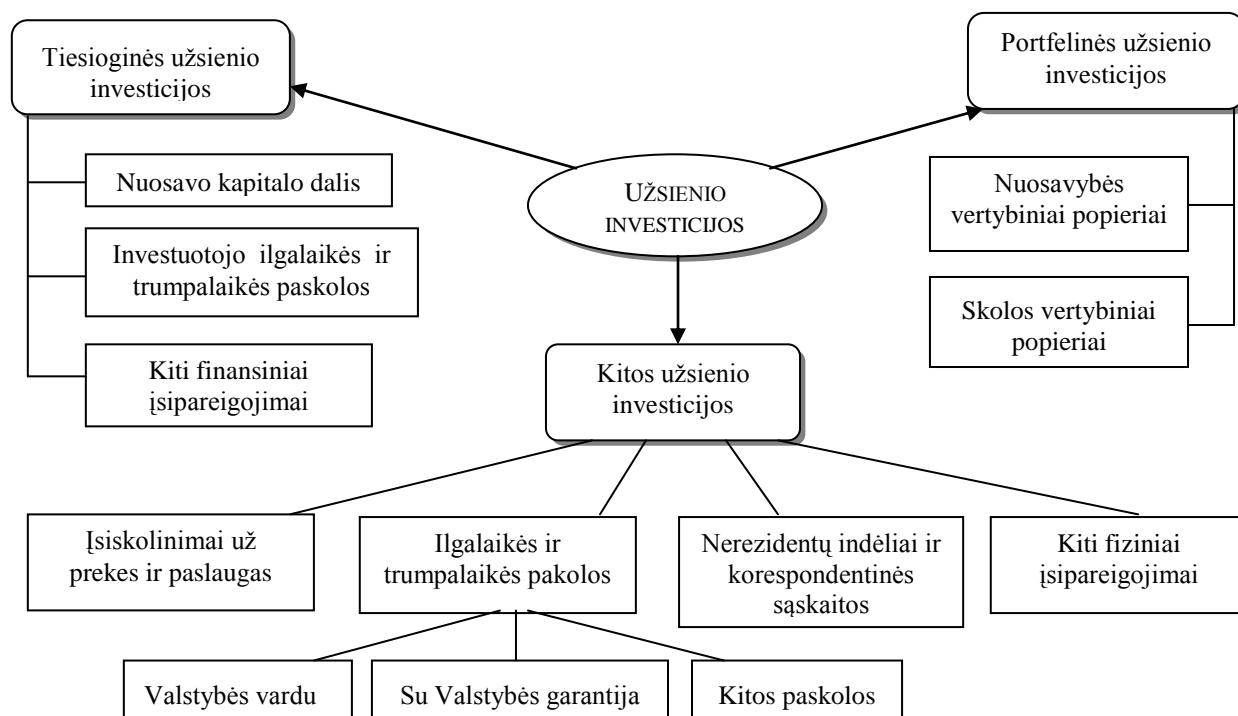
- 1) steigdami ūkio subjektą, įsigydami Lietuvos Respublikoje įregistruoto ūkio subjekto kapitalą ar jo dalį;
- 2) įsigydami visų rūšių vertybinius popierius;
- 3) sukurdami, įsigydami ilgalaikį turtą arba didindami jo vertę;
- 4) skolindami lėšas ar kitą turtą ūkio subjektams, kuriuose investuotojui priklauso kapitalo dalis, suteikianti jam galimybę kontroliuoti arba daryti nemažą įtaką ūkio subjektui;
- 5) vykdydami koncesijų, išperkamosios nuomos bei valdžios ir privataus subjektų partnerystės sutartis (LRIĮ, 1999).

Kiekvienas juridinis ar fizinis asmuo, turintis kokios nors įmonės akcijų, priklausomai nuo turimo jų skaičiaus, yra laikomas tiesioginiu ar netiesioginiu investuotoju. K. L. Valančiaus (2005) tiesioginių investicijų sąvoką apibūdina kaip – investicijos ūkio subjektui steigti bei įregistruoto ūkio subjekto kapitalui ar jo daliai įgyti, taip pat reinvesticijos (reinvesticijos – iš investicijų gautas pelno (pajamų) investicijos tame ūkio subjekte, kuriame šis pelnas (pajamos) buvo gautos), paskolos ūkio subjektams, kuriuose investuotojui priklauso kapitalas ar jo dalis, subordinuotos paskolos, jei investuojama siekiant užmegzti ar palaikyti ilgalaikius tiesioginius investuotojo ir ūkio subjekto, į kurią investuojama, ryšius, ir investuojant įsigyta kapitalo dalis suteikia investuotojui galimybę kontroliuoti arba daryti nemažą įtaką ūkio subjektui (p.18).

Investicijos klasifikuojamos ne tik pagal įtaką ūkio subjektui, bet ir investuotojo nuolatinę buveinę. Pagal tai jos skirstomos į vidaus ir užsienio investicijas. „Vidaus investicijos - tai Lietuvos valstybės, jos fizinių ir juridinių asmenų investicijos šalyje. Užsienio investicijos - tai užsienio valstybių, tarptautinių organizacijų, užsienio fizinių ir juridinių asmenų investicijos Lietuvos Respublikoje.

Nagrinėjant investicijas, pastebi G. Samuolis (2002), dažnai tenka susidurti su problema, kad skirtingai traktuojamos užsienio investicijų ir tiesioginių užsienio investicijų sąvokos. Užsienio investicijomis pagal Investicijų įstatymą vadinamas visos užsienio valstybių, tarptautinių organizacijų, užsienio fizinių bei juridinių asmenų investicijos Lietuvos Respublikoje (p.13).

Statistikos departamentas ir Lietuvos bankas, remdamiesi (EBPO) Ekonominio bendradarbiavimo ir plėtros organizacija ir (TVF) Tarptautinis valiutos fondu, užsienio investicijas pagal funkcinį požymį skirstomos į tris rūšis (K. L. Valančiaus, 2005, p. 19), kurios sukonkretintos ir pateiktos 1 paveiksle.

Šaltinis: Samuolis, 2002. p.14.

1 pav. Užsienio investicijų klasifikacija

Tiesioginės investicijos yra tarptautinė investicijų kategorija, rodanti vienos šalies rezidentų norą įgyti kitos šalies ūkio subjekto nuosavybės dalį. Tiesioginė investicija apima tiek pirminį sandorį, dėl kurio atsiranda santykiai tarp investuotojo ir tiesioginės investavimo įmonės, tiek visus kitus sandorius tarp investavimo įmonės ir užsienio investuotojo (K. L. Valančiaus, 2005, p. 19). Tiesiogines užsienio investicijas (TUI), pasak G. Samuolio (2002) sudaro:

- tiesioginiam užsienio investuotojui tenkanti įmonės nuosavo kapitalo dalis procentais nuo turimos įstatinio kapitalo dalies (tai atitinkama įmonės pelno dalis);
- reinvestuotos pajamos – tai tiesioginiam užsienio investuotojui priskirtų pajamų dalis, kuri nepaskirstyta jam dividendų forma, tai pat gali būti užsienio investuotojui nepervestos, bet priklausančios pajamos;
- kitas kapitalas – nesuteikiančios balso teisių įmonės akcijos, įmonės ir tiesioginio užsienio investuotojo tarpusavio įsipareigojimai, paskolos, prekybinės skolos, priskaičiuoti ir neišmokėti dividendai (p.13).

Tiesioginių užsienio investicijų sąvokų yra labai daug, bet jos neprieštarauja viena kitai. V. Kvedaraitės (1998) teigimu TUI laikoma tokia investicija, kurios pagrindu susiformuoja ilgalaikiai santykiai ir interesai tarp tiesioginio užsienio investuotojo ir tiesioginio investavimo įmonės (p. 39).

Tiesioginėmis užsienio investicijomis pagal TVF, ES statistikos tarnybos bei EBVO metodinius nurodymus yra laikoma tokios investicijos, kurių pagrindu susiformuoja ilgalaikiai ekonominiai finansiniai santykiai ir interesai tarp tiesioginio užsienio investuotojo ir tiesioginio investavimo įmonės. Būtina pažymėti, kad turi būti įvardintas skirtumas tarp tiesioginių ir portfelinių užsienio investicijų. Rekomendacijose dešimt procentų balsavimo teisių pripažįstama kaip žemutinė riba, nuo kurios tiesioginis užsienio investuotojas turi galimybę dalyvauti valdant tiesioginio investavimo įmonę (Jungtinių tautų pasaulio prekybos ir plėtros ataskaita (UNCTAD), 2002). Mažesnė kaip 10 procentų balsavimo teisių užsienio investicija yra laikoma ne tiesiogine, o portfeline investicija (Statistikos departamentas prie LR Vyriausybės, 2009).

TUI mokslinėje literatūroje dažniausiai apibūdinamos kaip abiem pusėm naudingas procesas. Gaunančiai investicijas šaliai tai yra papildomos lėšos užsienio valiuta, kas leidžia importuoti prekes ir paslaugas ir kas svarbiausia technologijas iš kitų valstybių, taip pat padidinti eksporto apimtį. TUI didelį plusą duoda šalims, kurioms trūksta vietinio kapitalo, kad galėtų kurti naujas darbo vietas. To pasėkoje skatina ekonomikos augimą. Šalys kurios investuoja, plečia savo rinką, gauna pigią darbo jėgą ir investuoto kapitalo grąžą.

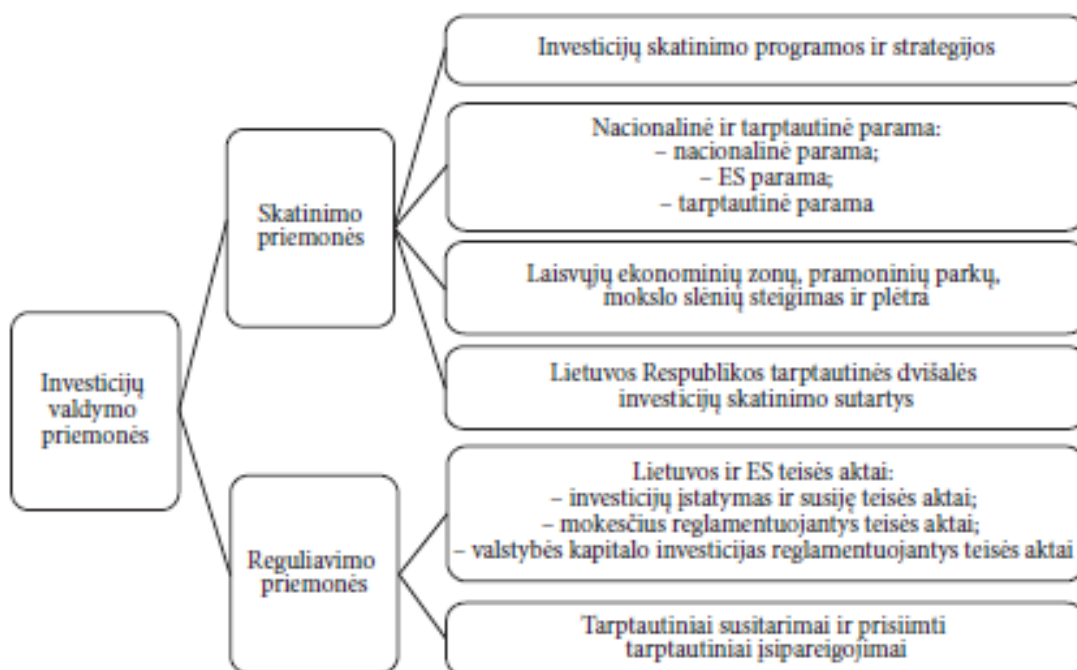
Apibendrinant, galima teigti, kad toliau darbe bus remiamasi būtent TVF, ES statistikos tarnybos bei EBVO pateiktu apibrėžimu, kuriame teigiama, kad tiesioginio užsienio investuotojo tikslas – turėti didelę įtaką užsienio šalyje esančios įmonės valdymui, o tai yra turėti daugiau kaip 10 procentų balsavimo teisių, kad galėtų dalyvauti įmonės valdyme.

1.2. Investicijų klimata Lietuvoje įtakoiantys veiksniai

Kiekvienai šaliai, siekiančiai pritraukti kuo daugiau tiesioginių užsienio investicijų (TUI), būtina sukurti atitinkamas institucijas bei tobulinti politiką, padedančią didinti šias investicijas. Daugelio šalių vyriausybės vis daugiau dėmesio skiria investavimo skatinimui, todėl užsienio investuotojai turi gana platų pasirinkimą, į kurią šalį investuoti. Apsisprendami pirmiausia jie stengiasi įvertinti šalies įvaizdį bei ekonominę aplinką. Pasirenkant investavimo šalį ir vietą, užsienio investuotojui yra svarbus rinkos dydis, infrastruktūra, šalies stabilumas bei saugumas. Ypatingas dėmesys skiriamas įvairioms skatinimo priemonėms, darbo rinkai, integracijos galimybėms taip pat didelis dėmesys skiriamas ir verslo aplinkai.

Lietuvos investicinė aplinka ir jos patrauklumas formuojasi per daugelį veiksnių ir priemonių, darančių tą aplinką patrauklią tiek Lietuvos, tiek užsienio verslo subjektams, priimančioms investicinius sprendimus. Kryptingas šio proceso valdymas gali stipriai paveikti daromų sprendimų pobūdį ir tokiu būdu padidinti ar sumažinti investicijų apimtį.

Kiekvienos šalies patrauklumas investicijoms didele dalimi priklauso nuo efektyvios investicijų skatinimo ir reguliavimo sistemos funkcionavimo. Tokios sistemos schema pavaizduota 2 paveiksle (V. Tomaševič, J. Mackevičius, 2010).

Šaltinis: V. Tomaševič, J. Mackevičius, 2010

2 pav. Investicijų skatinimo ir reguliavimo sistema Lietuvoje

Investicijų skatinimo ir reguliavimo sistemos pagrindą sudaro priemonės, kurias formuoja šalies valdžia per teisinę-įstatyminę bazę. Nors šios bazės pagrindas – nacionaliniai teisės aktai ir įvairios patvirtintos programos, tačiau nemaža jų dalis kyla iš tarptautinių įsipareigojimų ir susitarimų. Tokiu būdu Europos Komisija, Pasaulio prekybos organizacija (PPO), TVF ir kitos institucijos bei organizacijos ženkliai daro įtaką šiam procesui, kurio tikslas yra sudaryti palankias sąlygas verslo plėtrai ir investicijų augimui. Priklausomai nuo to, kaip šaliai pavyksta užtikrinti šių priemonių efektyvų funkcionavimą, atitinkamai formuojasi ir šalies patrauklumas ir konkurencingumas kitų šalių atžvilgiu (V. Tomaševič, J. Mackevičius, 2010).

Lietuvoje, kaip ir daugelyje šalių investavimo skatinimą reglamentuoja įvairūs įstatymai ir poįstatyminiai norminiai teisės aktai:

1. Lietuvos Respublikos investicijų įstatymas. Jis nustato investavimo skatinimo būdus.
2. Lietuvos Respublikos Vyriausybės nutarimas dėl investicijų skatinimo 2008-2013 metų programa. Šios Programos paskirtis – numatyti investicijų skatinimo bendrosios politikos tikslus, uždavinius ir priemones 2008–2013 metams, nustatyti už šios Programos priemonių įgyvendinimą atsakingas institucijas.

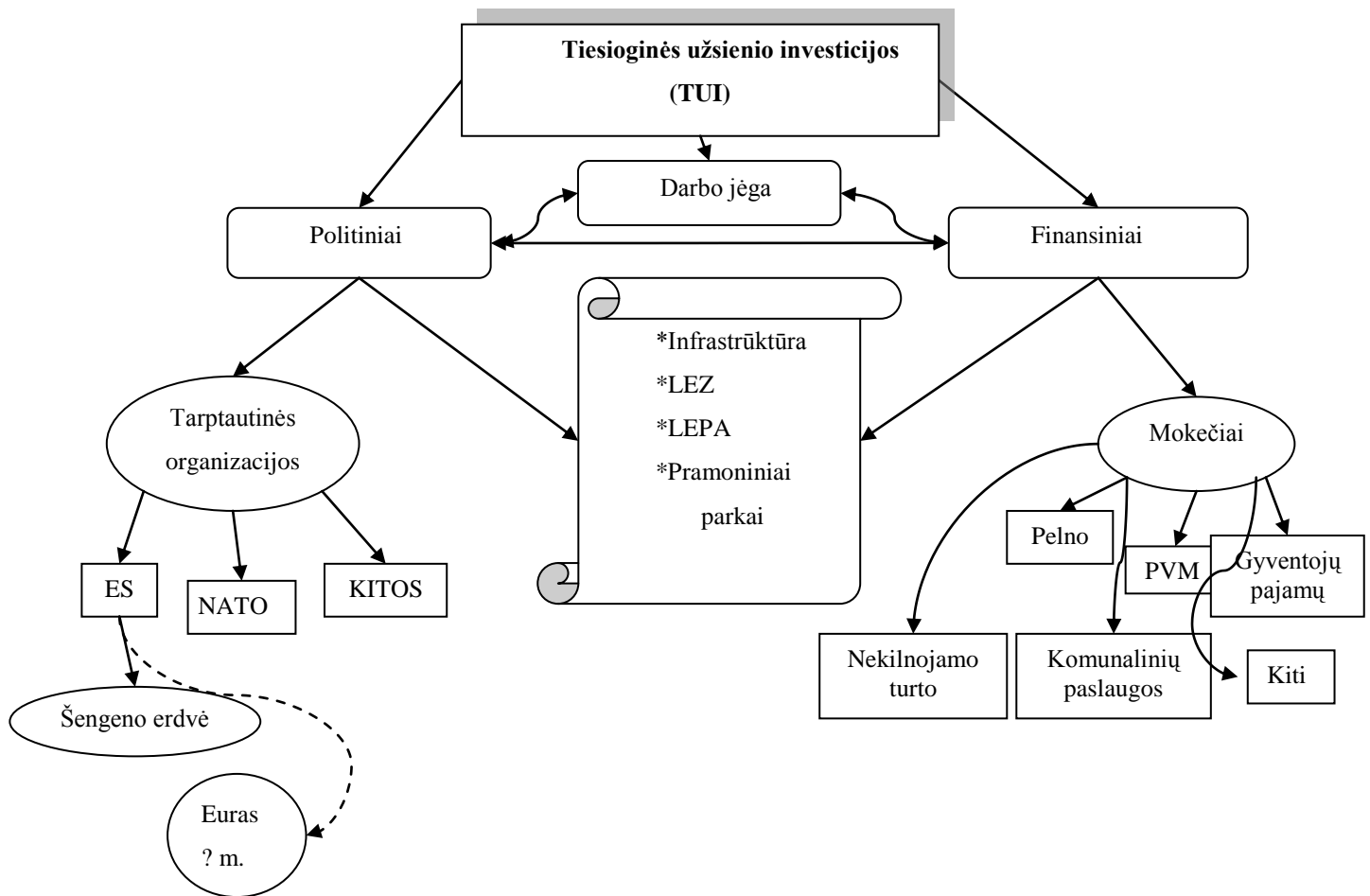
3. Lietuvos Respublikos civilinis kodeksas. Šio įstatymo nustatyta tvarka Vyriausybė ar jos įgaliotoji institucija sudaro su investuotojais investicijų sutartis.

4. Lietuvos Respublikos žemės įstatymas. Jis nustato kada žemė investuotojui išnuomojama ne aukciono būdu, sąlygas, tvarką ir apribojimus, kuri laikydamiesi užsienio subjektai gali įsigyti nuosavybės teise žemę, vidaus vandenį ir miškus.

5. Lietuvos Respublikos Konstitucijos 47 straipsnio 3 dalies įgyvendinimo įstatymas.

6. Lietuvos Respublikos valstybės ir savivaldybių turto privatizavimo įstatymas. Pagal šį įstatymą turtas Vyriausybės arba savivaldybių nustatyta tvarka perduodamas investuoti.

TUI įtakoja veiksnių gausybė, juos susisteminti labai sunku, nes kiekvienas žingsnis duoda postūmį kitam ir taip einama lyg užburtu ratu. Dalis mokslininkų prieina prie išvados, kad TUI priklauso nuo valdžios priimamų sprendimų.

Šaltinis: sudaryta pagal Lietuvos Respublikos investicijų įstatymą, 2004.

3 pav. Tiesiogines užsienio investicijas įtakoiantys veiksniai Lietuvoje

Efektyvios teisinės - administracinės procedūros sudaro tik prielaidas tiesioginių užsienio investicijų atėjimui, tačiau šalies patrauklumas investicine prasme didžiaja dalimi priklauso nuo struktūrinių konkurencingumo rodiklių. Svarbus, pastovų investicijų srautą užtikrinantis veiksnys, yra politinis stabilumas. Šalys, kuriose politinė situacija yra stabili, o permainos lengvai prognozuojamos, pritraukia didesnius investicijų srautus (H. P. Lankes, A. J. Venables, 2007).

1.2.1. Tiesiogines užsienio investicijas į Lietuvą įtakoiantys politiniai veiksniai

Įvairių Lietuvos institucijų leidiniuose bei Lietuvos Respublikos Vyriausybės nutarime dėl investicijų skatinimo 2008-2013 metų programoje yra pateikiami pagrindiniai TUI Lietuvoje skatinantys veiksniai, kuriais rėmėsi užsienio investuotojai norėdami įnešti savo kapitalą į Lietuvos ekonomiką.

Vienas iš veiksnių, kuris suteikė galimybę Sovietų Sąjungai priklausiusioms valstybėms, skatinti užsienio investuotojus investuoti į Lietuvos ekonomiką, – Lietuvos narystė **Šiaurės Atlanto Sutarties Organizacijoje (NATO) ir Europos Sąjungoje (ES) 2004 m.**, suteikianti ekonominei, politinei ir socialinei aplinkai stabilumą, taigi ir papildomų verslo plėtros galimybių. Saugumas investuojant į šalį yra be galo svarbus kriterijus, nes investuotojai eina į naujas rinkas su 8-10 metų veiklos planais ir kiekvienas nepalankus vingis juos toliau nuo noro investuoti.

Ekonominė Lietuvos integracija į ES yra ilgas palaipsniui vykstantis procesas sudarantis Lietuvos ūkio subjektams didėjančios konkurencijos sąlygomis įgyti vis platesnes ir visapusiškas galimybes pasinaudoti teikiamais pranašumais, prisidėti prie efektyvesnio gamybos veiksnių paskirstymo. Lietuvos integracija atnešė ir neša daugiau galimybių bei vilties gyventi geriau, tuo pačiu didindama konkurenciją tiek tarp naujųjų ES šalių, tiek tarp Lietuvos ir užsienio įmonių.

Taip pat didelį plusą davė Lietuvos įstojimas į **Šengoną (2007 m.)**. To pasėkoje sumažėjo kliūčių eksportuojant prekes į ES šalis nares.

Be to, Lietuva palaiko glaudžius ekonominius santykius su kaimyninėmis **Rytų Europos valstybėmis**. Jos puiki geografinė padėtis tarp ES ir Nepriklausomų Valstybių Sandraugos (NVS) palanki verslo plėtrai. Lietuva – tai tiltas tarp ES ir NVS. Ir jūriniai, ir sausumos keliai Lietuvoje yra pagrindinė transporto arterija, jungianti Šiaurę su Pietumis, Vakarus su Rytais.

Investicijų aplinkai didelę reikšmę daro gerai išplėtotas **Lietuvos transporto tinklas**. Europos Komisijos Energetikos ir transporto generalinis direktoratas apibūdino Lietuvą kaip regiono transporto centrą – 2 iš 10 prioritetinių Europos tranzito koridorių yra Lietuvoje.

Pagrindiniai Lietuvos pramonės centrai tarpusavyje sujungti 4 juostų keliais, atitinkančiais visus ES standartus. Kelias „Via Baltica“ tapo transeuropinės kelių sistemos dalimi, pagrindine Baltijos valstybių transporto arterija, kuri sujungia šių valstybių kelių infrastruktūrą su Rusijos kelių sistema. Jau pasirašytas projektas dėl Europinės vėžės geležinkelį „Rail Baltic“ tiesimo, kurio dėka atsivers platesnės prekybos galimybės. Be to, Lietuvoje veikia 4 oro uostai (VĮ „Oro navigacija“, VĮ „Kauno aerouostas“, VĮ Tarptautinis Vilniaus oro uostas, VĮ Tarptautinis Palangos oro uostas) ir neužšalantis Klaipėdos uostas.

Politiniai žingsniai labai svarbūs kiekvienam investuotojui. Priimti palankūs sprendimai suteikia galimybę Lietuvos rinkai plėstis ir parodyti save pasauliui, kad Lietuva laukia naujų investicijų, kad domimasi ekonomikos svyravimais ir, kad užsienio investicijos Lietuvoje bus saugios ir produktyvios.

Vienas iš investicijų pritraukimo į šalį būdų yra **Lietuvoje įsteigtos laisvosios ekonominės zonos (LEZ)**. 1995 m. birželio 28 d. priimtas Lietuvos Respublikos laisvųjų ekonominių zonų pagrindų įstatymas. Šio įstatymo 2 straipsnyje nustatyta, kad LEZ - tai ūkinei-komercinei ir finansinei veiklai skirta teritorija, kurioje yra šio įstatymo nustatytos ūkio subjektams specialios ekonominės ir teisinės funkcionavimo sąlygos. Šioje teritorijoje neturi būti nuolatinių gyventojų. Lietuvos Respublikoje steigiamose laisvosiose ekonominėse zonose gali būti plėtojama prekybos, gamybos, importo ir eksporto, verslo ar kita Lietuvos Respublikos įstatymų nedraudžiama veikla.

Veikia dvi laisvosios ekonominės zonos:

Klaipėdos laisvoji ekonominė zona (205 hektarai) įsteigta 1996 m. rugsėjo 12 d., priėmus Lietuvos Respublikos Klaipėdos laisvosios ekonominės zonos įstatymą. Klaipėdos LEZ veikia nuo 2002 metų. Tai pirmoji Lietuvoje veiklą pradėjusi ir sėkmingai ją plečianti laisvoji ekonominė zona.

Zonos steigimo tikslas – padidinti Klaipėdos uostamiesčio, kaip perspektyvaus transporto mazgo ir pramonės centro, turinčio išplėstą infrastruktūrą, kvalifikuotus darbo išteklius, patrauklumą, skatinti užsienio investicijas, mokslo pažangą, naujų darbo vietų steigimą bei Klaipėdos regiono socialinę ekonominę plėtrą.

Šiuo metu zonoje jau veikia:

- UAB „Espersen Lietuva“ – Danijos žuvų perdirbimo įmonė;
- UAB „BNTP“ bendra Danijos ir Airijos nekilnojamojo turto projektų įmonė;
- UAB „Nemuno Banga - Klaipėda“ – Austrijos PET pakuočių gamintoja;
- UAB „OXK Klaipėda“ – Rusijos plastiko pramonės įmonė;

- UAB „Orion Global PET“ – vienos iš pasaulinių lyderių plastiko produktų gamyboje Tailando kompanijos padalinys;
- UAB „LEZ Skuba“ – automobilių aptarnavimo ir logistikos centrai;
- UAB „Mestilla“ – vienas moderniausių metilo esterio, vadinamo biodyzelinu, gamintojų Baltijos šalyse.

Kauno laisvoji ekonominė zona (534 hektarai) įsteigta 1996 m. spalio 22 d., priėmus Lietuvos Respublikos Kauno laisvosios ekonominės zonos įstatymą.

Zonos steigimo tikslas buvo – nustatytoje teritorijoje efektyviai panaudoti gretimą Kauno oro uostą, šaliai esančius geležinkelius ir automagistrales, Lietuvos geopolitinę padėtį, Kauno regiono potencialą ir Kauno miesto infrastruktūrą, sudaryti palankesnes sąlygas užsienio investuotojams, naujoms technologijoms bei darbo vietoms kurti.

Kauno LEZ teritorijoje veikia šios įmonės:

- UAB „Lavisos LEZ terminalas“ – naujas modernus intermodalinis terminalas;
- UAB „Elinta“ – gamybos procesų automatizavimo kompanija;
- UAB „Aurantijus“ – aukštųjų technologijų farmacijos gamybos įmonė;
- UAB „FEZ terminal“ – austrų kapitalo įmonė, teikianti logistikos ir sandėliavimo paslaugas;
- UAB „FEZ IG“ – australų kapitalo įmonė;
- UAB „Ryterna“ – didžiausia Lietuvoje garažo vartų ir susijusios įrangos gamintoja;
- UAB „VICI logistika“ – žinoma žuvų produktų gamintoja;
- UAB „Finnfoam“ – didžiausia Suomijoje ir suomių kapitalo šilumos izoliacijos gamintoja.

Šaltinis: Economist Intelligence Unit

4 pav. Lietuvos ekonomikos sklaida 2008 metais

„The Economist“ (2008 m.) žurnalo tyrimų priede „Economist Intelligence Unit“ britų analitikai patvirtino, kad Lietuva yra labai mažos ekonominės ir politinės rizikos šalis. Tyrimai atskleidė minimalią Lietuvos mokesstinės politikos riziką. Taip pat buvo pažymėta, kad saugumo bei politinio stabilumo rizika yra minimali.

Taip pat labai svarbus TUI pritraukimo veiksnys Lietuvoje įsteigti **Pramoniniai parkai** – tai teritorija, kuri yra apibrėžta teritorijų planavimo dokumentuose. Ji skirta daugiau kaip vienam plynio lauko investicijų projektui įgyvendinti turi susisiektis komunikacijas, inžinerinius tinklus, valdoma vieno operatoriaus ir kurioje įgyvendinami gamybos plėtros investicijų projektai. Siekiant išplėsti infrastruktūros požiūriu parengtų teritorijų pasiūlą investuotojams, šalyje yra kuriami pramoniniai parkai. Šiuo metu yra vykdomi 9 pramoninių parkų projektai (Šiaulių, Alytaus, Panevėžio, Akmenės, Kėdainių, Radviliškio, Marijampolės, Visagino,

Pagėgių). Valstybė padeda pramoninių parkų teritorijoje įrengti reikiama inžinerinę infrastruktūrą. Investicijoms skirtas bendras plotas siekia 600 ha.

2 lentelė. Vykdomi pramoninių parkų projektai Lietuvoje 2011 metais

Pramoninio parko vieta	Bendras plotas 2010 m.	Planuojamas bendras plotas (iki 2013 m.)	Atstumas iki oro uostų	Atstumas iki Klaipėdos jūrų uosto
<u>Šiauliai</u>	54 ha	219 ha	210 km iki Vilniaus oro uosto 140 km iki Kauno oro uosto 190 km iki Palangos oro uosto	161 km
<u>Kėdainiai</u>	57 ha	132 ha	150 km iki Vilniaus oro uosto 50 km iki Kauno oro uosto 220 km iki Palangos oro uosto	205 km
<u>Panevėžys</u>	58 ha	58 ha	135 km iki Vilniaus oro uosto 115 km iki Kauno oro uosto 275 km iki Palangos oro uosto	240 km
<u>Alytus</u>	49 ha	49 ha	150 km iki Vilniaus oro uosto 140 km iki Kauno oro uosto 190 km iki Palangos oro uosto	294 km

Šaltinis: Lietuvos ekonominės plėtros agentūra, 2010.

Lietuvoje yra sukurta teisinė bazė ir netradiciniam investavimo būdui - **koncesijai**. 2003 metais priimtas naujos redakcijos Lietuvos Respublikos koncesijų įstatymas yra pripažintas vienu iš palankiausiai Europoje vertinamų teisės aktų, reglamentuojančių koncesijų būdo naudojimą. Įstatymas apibrėžia, jog koncesija yra leidimas vykdyti ūkinę veiklą, susijusią su infrastruktūros objektų projektavimu, statyba ir plėtra. Koncesija paprastai yra suteikiama pasirašant sutartį tarp valdžios (valstybės ar savivaldybės institucijos) ir viešo konkurso būdu pasirinkto privataus ūkio subjekto, vadinamo koncesininku. Tokiu būdu koncesininkas prisiima didžiąją dalį su tokia veikla susijusios rizikos, atitinkamas teises ir pareigas. Koncesininkui už teikiamas infrastruktūros paslaugas atlyginimą moka koncesiją suteikusi institucija arba patys paslaugos gavėjai. Naudojantis koncesijos modelio galimybėmis, galima greitai įgyvendinti viešosios infrastruktūros projektus, kuriems nepakanka biudžetinių lėšų.

Ūkio ministerija yra įsteigusi **Lietuvos ekonominės plėtros agentūrą** (LEPA), kuriai tenka svarbus vaidmuo pritraukiant užsienio investicijas ir skatinant eksportą. LEPA skatina bei

pritraukia TUI į Lietuvą, didina Lietuvos prekių ir paslaugų eksportą, formuoja palankaus verslui ir investicijos Lietuvos ekonominio klimato įvaizdį užsienio šalyse, skatina Lietuvos verslo konkurencingumo augimą. Per 2009 m. įgyvendinti 4 investiciniai projektai, kurių bendra vertė 59 mln. Lt ir numatoma sukurti 340 darbo vietų (banko „Barclays“ investicija į regioninio IT centro steigimą; pasaulinio koncerno „CIE Automotive“ investicija į automobilių detalių gamybą; „Peek&Cloppenburg“ į prekybos sektorių; „Sopena Group“ į aliuminių detalių gamybą).

Aktyviai dirbama su 28 investiciniais projektais, kurių planuojama vertė – 846 mln. Lt bei numatoma sukurti 15560 darbo vietų (investicijos į mokslinius tyrimus ir technologijų plėtrą, paslaugų, gamybos sektorius). Surengti 35 potencialių užsienio investuotojų vizitai į Lietuvą iš JAV, JK, Švedijos, Vokietijos, Italijos ir kitų šalių; suorganizuotos 5 investicinės misijos užsienyje (JK, Airijoje, Norvegijoje, Nyderlanduose, Danijoje), suorganizuota arba dalyvauta ir skaityti pranešimai 10 investicinių seminarų užsienyje – JK, Švedijoje, Norvegijoje, Vokietijoje, Olandijoje, Lenkijoje, Vengrijoje, Prancūzijoje, Slovėnijoje, Japonijoje.

Investuoti į Lietuvos ekonomiką skatina ir **tarptautinių organizacijų pripažinimas**, kad Lietuva – patraukli investicijoms. Dėl palankių investavimo sąlygų ir tinkamos investicijų aplinkos į Lietuvą investavo pasaulyje gerai žinomos daugiašalės įmonės: „Siemens“, „Telia“, „Philips“, „Motorola“, „Mars/Masterfoods“, „Sonera“, „Kraft Food International“, „Festo“, „Lancaster Steel“, „Partec“, „Danisco“, „SEB“, „Carlsberg“, „Marzotto“ ir kitos.

Tarptautinių bendrovių pripažinimas Lietuvos ekonomiką daro atviresnę. Daugelis užsienio bendrovių investuoja į Lietuvą, tikėdamos ateityje eksportuoti produkciją į kitus šalis. Lietuvos investavimo aplinka ir suteikiamos sąlygos vertinamos palankiai. Tai liudija tarptautinių finansų institucijų ekspertų nuomonė. Vokietijos Bertelsmanno fondas skyrė Lietuvai 2 vietą tarp 116 pasaulio valstybių, vertindamas jų politinę ir ekonominę pažangą 1998–2003 metais. Pasaulio banko ir Europos rekonstrukcijos ir plėtros banko investicinės aplinkos vertinimo apžvalgoje „Verslas 2005“ (angl. „Doing Business in 2005“) Lietuva – 6 vietoje tarp geriausiai reformas vykdančių pasaulio valstybių ir 17 vietoje (aukščiausia iš visų naujų ES narių) pagal lengvumą plėtoti verslą. Analogiškoje Pasaulio banko ir Europos rekonstrukcijos ir plėtros banko apžvalgoje „Verslas 2006“ (angl. „Doing Business in 2006“) Lietuva iš 17 vietos pakilo į 15 vietą ir yra geriausiai vertinama tarp naujųjų ES valstybių. 2007 metų apžvalgoje „Verslas 2007“ (angl. „Doing Business in 2007“) Lietuva – vis dar viena geriausiai vertinamų naujųjų ES valstybių, nors pagal palankumą verslui nusileido į 16 vietą (Lietuvos ekonominės plėtros agentūrą, 2010).

Apibendrinant politinius veiksnius darančius įtaką TUI galima teigti, kad Lietuvos Respublikos Vyriausybės nutarime dėl investicijų skatinimo 2008-2013 metų programoje pateikti veiksniai daro didelę įtaką užsienio investicijoms. Investuotojams yra suteikiamos sąlygos naudotis Lietuvos žeme ir turėti gerą susisiekimą su kitomis šalimis. Lietuva yra ES bei NATO narė ir savo tarptautinėje bei užsienio politikoje taiko vakarietišką modelį. Lietuvos bendradarbiavimo sutartys leidžia šalims nevaržomoms prekiauti ir teikti paslaugas tarpusavyje.

1.2.2. Tiesiogines užsienio investicijas įtakojantys finansiniai veiksniai

Balasubramanyam et al. (1999) teigia, kad TUI teigiamai veikia šalies ekonomika tik tada, jei priimančioji šalis naudoja eksporto, bet ne importo skatinimo strategija. Taip pat šalis turi turėti pakankama išsilavinusio žmogiškojo kapitalo lygį ir gerai išplėtota finansų rinka.

TUI gali iš rinkos išstumti vietinius gamintojus bei pakeisti juos užsienio tiekėjais ir gamintojais. Užsienio kapitalo įmonės gali reinvestuoti į tas pačias arba susijusias pramonės šakas, taip išplėsdamos savo rinkos dalį (A. Glass, K. Saggi 1999).

Pritraukimas TUI Lietuvai, kaip mažai šaliai labai svarbus. Norintiems investuoti į Lietuvos rinką Laisvoji ekonominė zona suteikia mokesčines lengvatas, kurios pateiktos 2 lentelėje.

3 lentelė. Laisvosios ekonominės zonos Lietuvoje mokesčinės lengvatos užsienio investuotojams

Mokestis	Procentai %	Mokesčiai LEZ
Pelno mokestis	15	nėra pelno mokesčio pirmus 6 metus ir tik 50% pelno mokestis per kitus 10 metų
PVM	21	nėra PVM*
Dividendų apmokestinimas	nuo 0* iki 15	nėra dividendų apmokestinimo užsienio investuotojams**
Gyventojų pajamų mokestis	15 (+6% sveikatos draudimo įmoka)	15 (+6% sveikatos draudimo įmoka)
Darbdavio socialinio draudimo įmoka	31 (+ darbdavio įmoka 3%)	31 (+ darbdavio įmoka 3%)
Nekilnojamojo turto mokestis	0,3-1	nėra nekilnojamojo turto mokesčio

- **nėra PVM tuo atveju, kai akcininkas (įmonė) neeksportuoja savo produkcija.
- ** 0% dividendų apmokestinamas tuo atveju, kai akcininkas (įmonė) ne trumpiau kaip 12 mėnesių valdo ne mažiau kaip 10% balsų suteikiančių akcijų.

Šaltinis: Laisvoji ekonominė zona, 2010.

Drabek ir Griffith-Jones (1998) teigia, kad užsienio kapitalo srautai gali sukelti priimančiosios šalies pinigų pasiūlos, o kartu ir vartojimo padidėjimą. Tai skatina importo augimą ir didina infliaciją. Dideli TUI srautai gali padidinti šalies užsienio skola ir neigiama užsienio prekybos balansą. Mokestinės lengvatos įtakoja investicijų kiekį į šalį. Pelno mokesčio nemokėjimas 6 metus palengvina įmonių įsikūrimą Lietuvoje, taip pat didelę įtaką daro ir kitos mokestinės nuolaidos. Investuotojų gausa gerina ekonominį klimatą Lietuvoje: mažina nedarbą, didina eksportą ir kt.

Taip pat prie finansinių TUI įtakojančių veiksnių galima priskirti ir **prekių, komunalinių ir įvairių kitų paslaugų kainos**. Gyvenimo sąnaudos Lietuvoje – vienos mažiausių iš Centrinės ir Rytų Europos valstybių. Taigi Lietuva ne tik geografiškai artima Rytų rinkoms, bet ir palankesnė prekių ir paslaugų pigumu. Tai leidžia ir vietiniams, ir užsienio investuotojams sumažinti (lyginant su ES šalimis) gamybos ir įvairias eksploatacines sąnaudas. Žemos kainos nesuteikia galimybių piktnaudžiauti kokybe – pastaruoju metu Lietuvoje išivyrėja šiuolaikinis europinis gyvenimo stilius ir jam adekvatūs reikalavimai.

Mokestinis dydis - svarbi, bet ne pati svarbiausia aplinkybė. Investuotojams pasirinkti šia ar kita rinką svarbiausia aplinkybė - stabilumas. Dabartinė Vyriausybė savo darbą pradėjo būtent tuo netikėtumu – padidintas pelno ir dividendų apmokestinimas, atsirado išlygų dėl lengvatų dividendams apmokėti. Po šio smūgio verslininkai suabejojo Lietuvos patrauklumu investicijoms. Niekas nepirko naujų įmonių, tik savo valdymo centrus perkėlė į patrauklesnes, stabilesnes šalis, tuo atsisakydami lietuviškos darbo jėgos, o tai įtakojo mokesčių surenkamumą į biudžetą.

Lietuviškas pelno mokestis 15 procentų – tarp kitų Europos Sąjungos narių atrodo patraukliai, bet investuotojas negali būti tikras, kad rytoj tarifas nebus padidintas iki kad ir 20 procentų.

Lietuva – ES konvergencijos tikslo regionas, kuriam pagal Lietuvos 2007–2013 metų Europos Sąjungos struktūrinės paramos panaudojimo strategiją konvergencijos tikslui įgyvendinti per artimiausius septynerius metus bus skirta 23,4 mlrd. litų parama. Didžioji dalis šios sumos (per 60 procentų) bus panaudota Europos Komisijos patvirtintoms Žmogiškųjų išteklių plėtros ir Ekonomikos augimo veiksmų programoms įgyvendinti. Siekiant ilgalaikio ir darnaus ekonomikos augimo, beveik 17 procentų šaliai skirtos Europos regioninės plėtros fondo paramos numatoma investuoti į priemones, kurios tiesiogiai prisidės prie inovacijų ir technologijų plėtros, verslo produktyvumo didinimo, aplinkos verslui gerinimo ir panašiai.

Apibendrinant TUI įtakojančius finansinius veiksnius galima teigti, kad LEZ suteikia visas galimas sąlygas steigti ir plėtoti verslą. Mokesčių staigus pasikeitimai Lietuvoje mažai

įtakoja įmones įsikūrusias LEZ prieglobstyje. Nors mokestinis dydis nėra pats svarbiausias kriterijus, pirmą vietą užima – stabilumas, bet šie abu kriterijai yra gana glaudžiai susiję. Komunalinių ir kitų paslaugų kaštai leidžia pigiai ir kokybiškai pagaminti produktą ir suteikti norimas paslaugas.

1.2.3. Darbo jėgos įtaka tiesioginėms užsienio investicijoms

Tvaronavičienė ir Grybaitė (2007) pabrėžia, kad TUI yra svarbus kapitalo šaltinis, papildantis vidaus kvalifikacijos tobulinimą, moderniu technologijų perdavimą ir eksporto didinimą. Vietinės ekonomikos uždirbtas pelnas priklauso nuo pagrindiniu užsienio kapitalo įplaukų dydžio ir sukauptos patirties bei žinių nutekėjimo masto. Toks žinių nutekėjimas iš pažangios užsienio kompanijos keliais būdais nusako produktyvumo augimą.

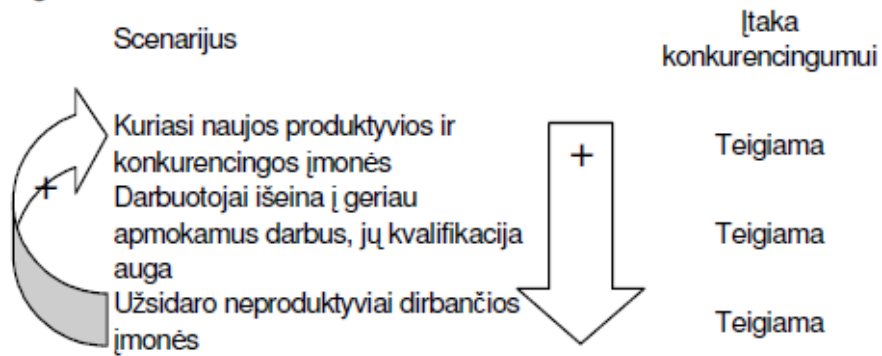
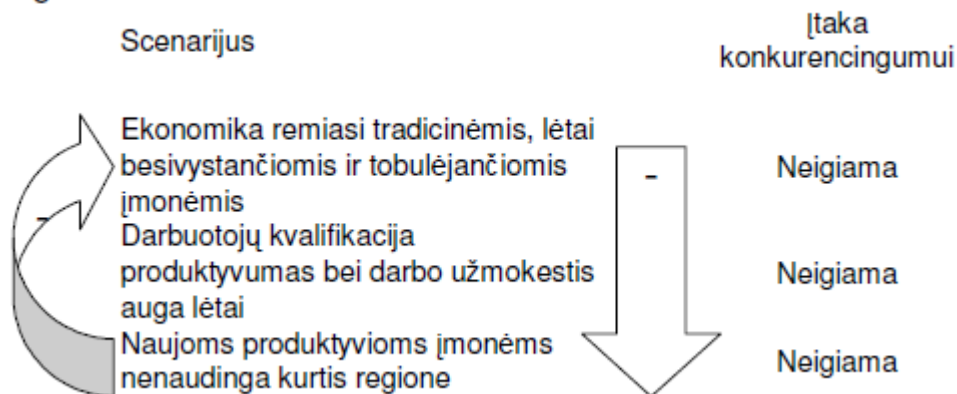
Pirmiausia vietinė įmonė gali padidinti savo produktyvumą kopijuodama kai kurias technologijas.

Antra, ji gali efektyviau naudoti jau egzistuojančias technologijas arba ieškoti naujų technologijų.

Trečia, užsienio investuotojas gali mokyti vietinius darbuotojus, kurie vėliau įsidarbins vietinėse įmone.

Investuotojams Lietuvoje patraukli **kvalifikuota bei konkurencinga darbo jėga**. Lietuvoje aukštąjį išsilavinimą kiekvienais metais įgyjančių specialistų būna apie 20 tūkst., rodiklis yra vienas iš didžiausių ne tik Rytų Europos regione, bet ir ES. Vidutinis darbo užmokestis Lietuvoje vis dar yra vienas mažiausių iš ES valstybių. Aukšta darbo jėgos kvalifikacija ir mažas darbo užmokestis lemia verslui patrauklų darbo jėgos kokybės ir sąnaudų santykį. Tačiau Lietuvoje yra stygius nekvalifikuotos darbo jėgos, kuris ir kliudo investicijų pritraukimo ekonomikos plėtrai. Dėl išaugusios darbo jėgos migracijos jau ima trūkti ir kvalifikuotų specialistų, nes mažas darbo užmokestis traukia Lietuvius ieškoti geriau apmokamo darbo svetur.

Dažnai vietos politikai ir verslininkai abejoja dėl TUI, kad jos privers bankrutuoti vietos įmones, arba ir taip sunkiai išsilaikančioms vietos įmonėms teks didinti darbuotojų atlyginimus dėl konkurencijos, geriausi darbuotojai išeis į geriau apmokamas vietas. Reiktu palyginti plusus ir minusus (labiausiai konkurencija paveikia prasčiausiai dirbančias įmones ir priverčia jas keistis, tuo tarpu naujai atsirandančios našios įmonės įtakoja regiono ekonomini lygi teigiama linkme) (Veitas, 2007).

Teigiamas ciklas**Neigiamas ciklas**

Šaltinis: Veitas, 2007

5 pav. Tiesioginių užsienio investicijų Lietuvoje plusai ir minusai

„Neigiamo ciklo atveju“ naujoms produktyvioms įmonėms nenaudinga kurtis regione, nes regione nėra kvalifikuotu darbuotoju, galinčių dirbti tokiose įmonėse, nėra potencialių tiekėjų ir pirkėjų.

Vietinė bendruomenė ir savivalda visada gali pasirinkti, pasilikti neigiamame cikle, arba bandyti jį įveikti ir persilaužti į teigiamą ciklą. Pasirinkus teigiamą ciklą vėlgi galima spręsti – ar pasyviai laukti, kol vietinės įmonės pradės atsinaujinti, ar bandyti 5 aktyviai pritraukti naujas investicijas bei visu pirma TUI. Kaip buvo minėta, TUI kol kas yra vienintelis ir geriausias būdas, kaip paskatinti efektyvų augimą (Veitas, 2007).

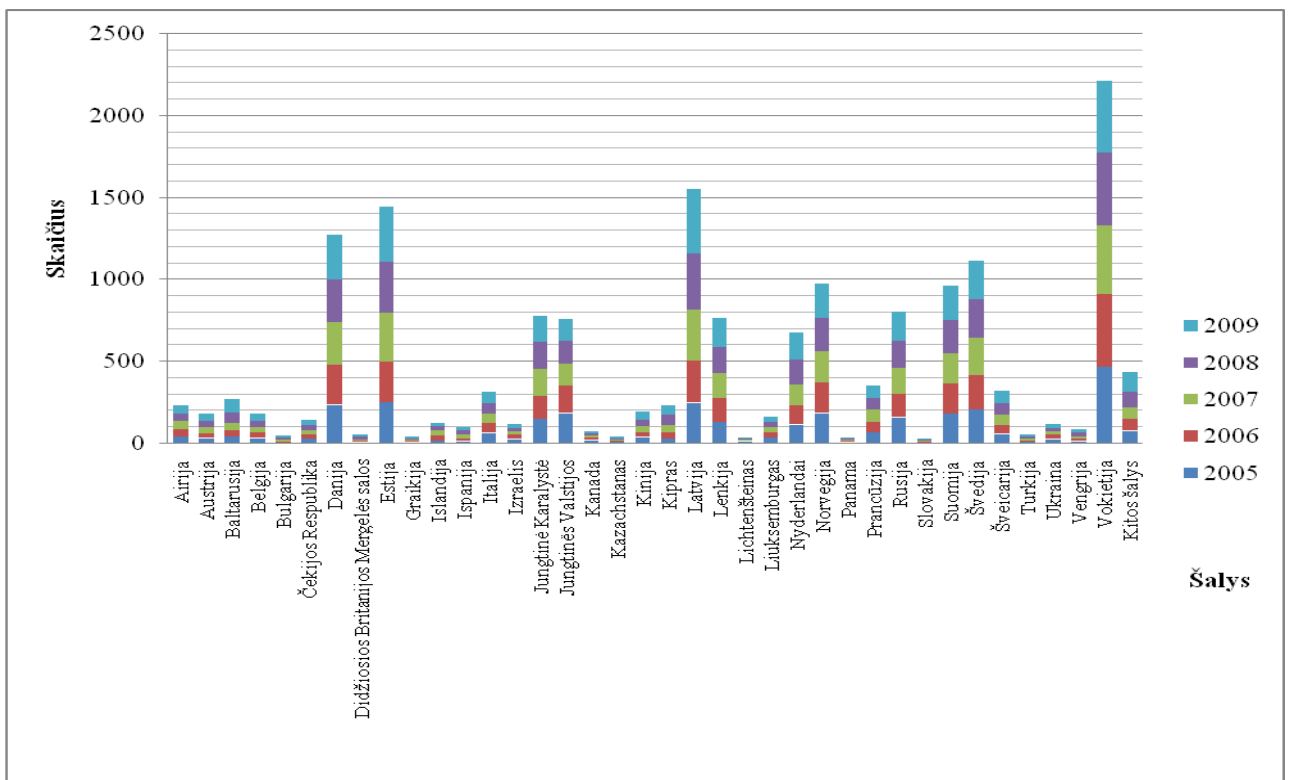
Lyginant su kitomis gamybos vietomis Europoje, Lietuva gali pasiūlyti daug mažesnes išlaidas ir kvalifikuotus bei darbščius darbuotojus.

2. TIESIOGINIŲ UŽSIENIO INVESTICIJŲ DINAMIKA LIETUVOJE

2.1. Tiesioginių užsienio investicijos į Lietuvą iš šalių investuotojų

Lietuva kaip ir kitos pasaulio šalys TUI vertina kaip svarbų kapitalo, eksporto didinimo, darbo vietų kūrimo, naujų žinių įdiegimo ir kaip ekonomikos augimo šaltinį. Užsienio kompanijų investicijos suteikia galimybę vietiniams gamintojams per investuotojų tarptautinius platinimo tinklus patekti į naujas užsienio rinkas taip pat papildo valstybės išdą pajamomis iš mokesčių ir augančios ūkinės veiklos, gerina šalies prekybos balansą. Pagrindinės Lietuvos konkurentės pritraukiant TUI per pastarąjį dešimtmetį buvo ir išlieka Vidurio ir Rytų Europos šalys (Čekija, Lenkija, Vengrija, Slovakija, Slovėnija, Latvija, Estija). Daugelyje šių šalių yra taikomos įvairios paskatos investicijoms pritraukti.

Užsienio verslininkai vis labiau domisi Lietuva, todėl koordinuojant valdžios ir verslo asociacijų pastangas, padėti galima pakeisti iš esmės. Tačiau laiko lieka nedaug, nes pradeda augti Ukrainos ir Baltarusijos ekonomika, į šias šalis jau krypsta net Lietuvos investuotojų žvilgsniai.

Šaltinis: sudaryta pagal Statistikos departamento prie LR Vyriausybės duomenis.

6 pav. Tiesioginės užsienio investicijos į Lietuvą pagal investuotojų skaičių

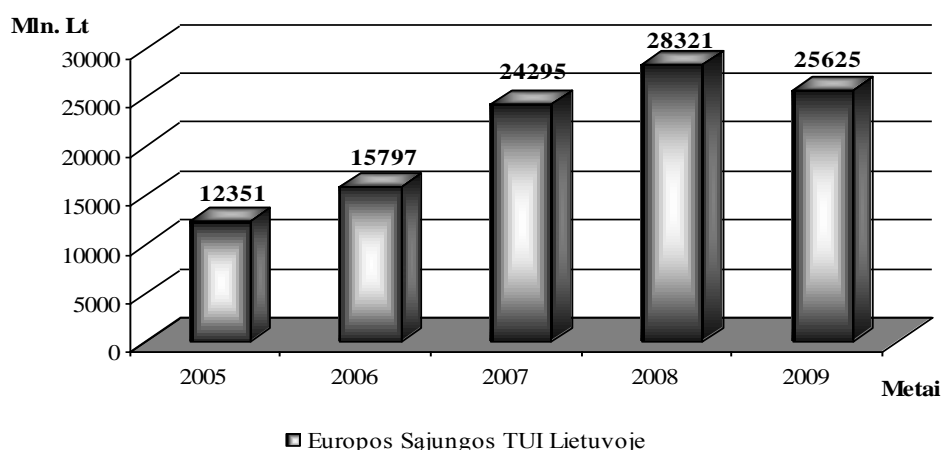
Iš pateikto 6 pav. galima teigti, kad investuotojų Lietuva daugiausia susilaukia iš Danijos, Estijos, Latvijos ir Vokietijos. Jų kiekis svyruoja nuo 234 iki 467 per metus, o tuo tarpu Lietuva

nepatraukli investicijoms Graikijai, Panamai, Slovakijai ir Kazachstanui čia investuoja tik 3-7 investuotojai per metus (1 priedas). Palankiausi metai, kai Lietuva sulaukė didesnio investuotojų susidomėjimo buvo 2008 m.

2 priede matome, kad analizuojamu laikotarpiu, t.y. 2005-2009 m. į Lietuvos rinką didžiausiu investicijų skaičiumi išsiskiria Švedija, Danija, Lenkija ir Vokietija. Lenkija 2008 m. savo investicijų srautą sumažino, bet 2009 m. jis padidėjo 1693,02 mln.litų.. Lenkijos TUI Lietuvoje 2008 m. sudarė 10,9 proc. visų tiesioginių užsienio investicijų Lietuvoje. Lenkija pagal šį rodiklį užima 2-ąją vietą po Danijos (3356,61 mln. litų). Lietuvoje yra daugiau kaip 150 registruotų Lenkijos investuotojų. Didžiausios būtų AB „Mažeikių nafta“, UAB „PZU Lietuva“, UAB „Naftos gavyba“, UAB „Panevėžio stiklas“ ir kt.

Per 2009 m. daugiausia yra investavę Švedijos investuotojai – 3942,11 mln. Lt. Šiais metais lyginant su 2005 m investicijos išaugo 49,1 proc.. Taip pat tarp daugiausiai investuojančių šalių į Lietuvą yra ir Vokietija. Ji 2009 metais investavo 35 proc. daugiau nei 2005 m. (863,61 mln. Lt). Buvusi tarp lyderių, investuojančių į Lietuvą, Danija 2008 m. pasitraukė ir investavo tik 2756,38 mln. Lt. Tiesioginių Danijos investicijų sumažėjimas turėjo įtakos apdirbamosios gamybos, elektros, dujų ir vandens bei finansinio tarpininkavimo įmonių tiesioginių užsienio investicijų sumažėjimui (Tiesioginės užsienio investicijos Lietuvoje..., 2009-07-10).

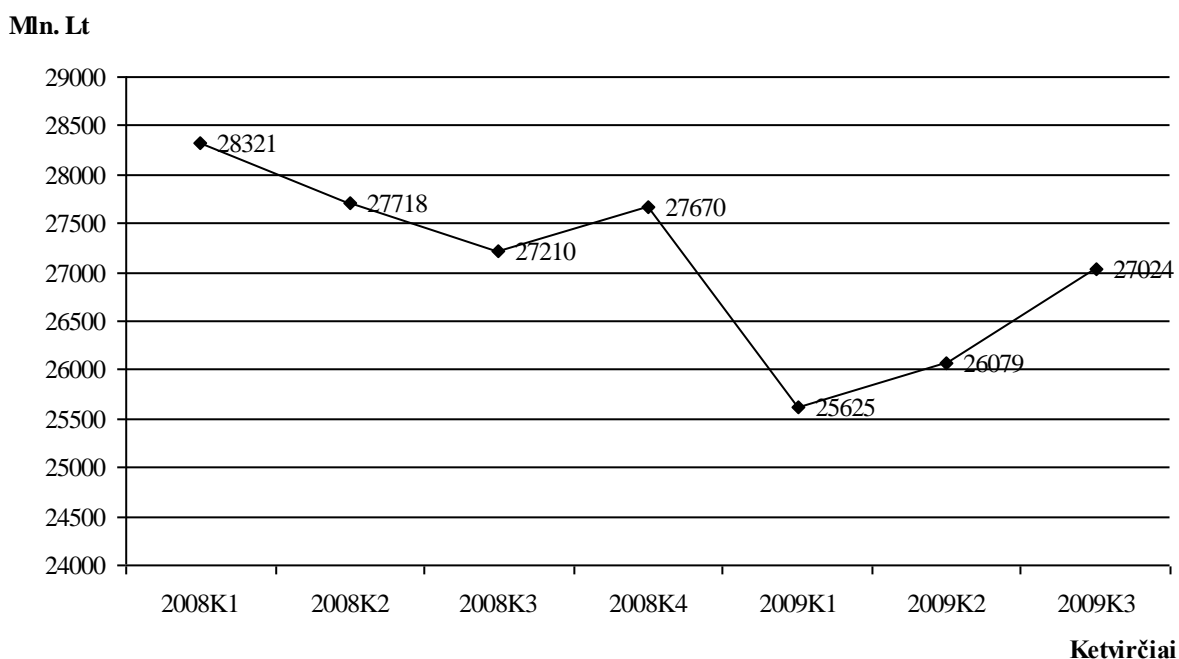
Užsienio investicijų pritraukimas Lietuvai ypač svarbus, kadangi jis turi didelę įtaką valstybės vystymuisi. Anot ekspertų, spartus ekonomikos kilimas be didelio tiesioginių užsienio investicijų (TUI) srauto į Lietuvą nebeįmanomas (Grundey D., 2007).

Šaltinis: sudaryta pagal Statistikos departamento prie LR Vyriausybės duomenis.

7 pav. Tiesioginės užsienio investicijos į Lietuvą iš Europos Sąjungos valstybių

Statistikos departamento duomenimis tiesioginės užsienio investicijos (TUI) į Lietuvą iš Europos Sąjungos (ES) šalių analizuojamu (2005-2009 m.) laikotarpiu po truputį augo, tik 2009 m. staigiai smuktelėjo į 2007 m. lygį. Nuo 2005 m. iki 2006 m. investicijos į Lietuvą didėjo, bet neženkliai, jos padidėjo tik 3446 mln. Lt (6 pav.). Staigus TUI šuolis įvyko 2007 m., tam turėjo įtakos Lietuvos Respublikos Vyriausybės priimta „Investicijų skatinimo 2008-2013 m. programa“. Šios programos paskirtis – numatyti investicijų skatinimo bendrosios politikos tikslus, uždavinius ir priemones 2008–2013 metams, nustatyti už šios programos priemonių įgyvendinimą atsakingas institucijas (Investicijų skatinimo 2008-2013 metų programa. 2007). Šios programos nauda matyti pateiktoje 7 pav., nes būtent nuo 2006 iki 2007 m. investicijos į Lietuvą iš ES narių išaugo net 8498 mln. Lt. ir toliau po truputį augo, bet prasidėjus ekonominiai krizei tiesioginės užsienio investicijos į Lietuvą ėmė mažėti. Jų sumažėjimą lėmė įmonių akcinio kapitalo ir reinvesticijų sumažėjimas. 2009 m. pirmą ketvirtį investicijos sudarė 25625 mln. Lt ir buvo 10 proc. mažesnės nei tuo pačiu metu 2008 m. (28321 mln. Lt). Toliau pateiktas 8 pav., kuriame matyti būtent kaip kito TUI Pasaulinės Ekonominės krizės laikotarpiu.

Šaltinis: sudaryta pagal Statistikos departamento prie LR Vyriausybės duomenis.

8 pav. Tiesioginių užsienio investicijų iš Europos Sąjungos dinamika 2008-2009 m.

Iš grafiko pastebima, kad TUI ėmė mažėti nuo pat 2008 m. sausio pirmos. Jos krito iki 2008 m. ketvirto ketvirčio, sumažėjo net 1111 mln. Lt, bet ketvirtą ketvirtį atsigavo ir išaugo 460 mln. Lt. TUI didžiausias nuosmukis buvo pasiektas 2009 m. pirmą ketvirtį. Tam turėjo įtakos

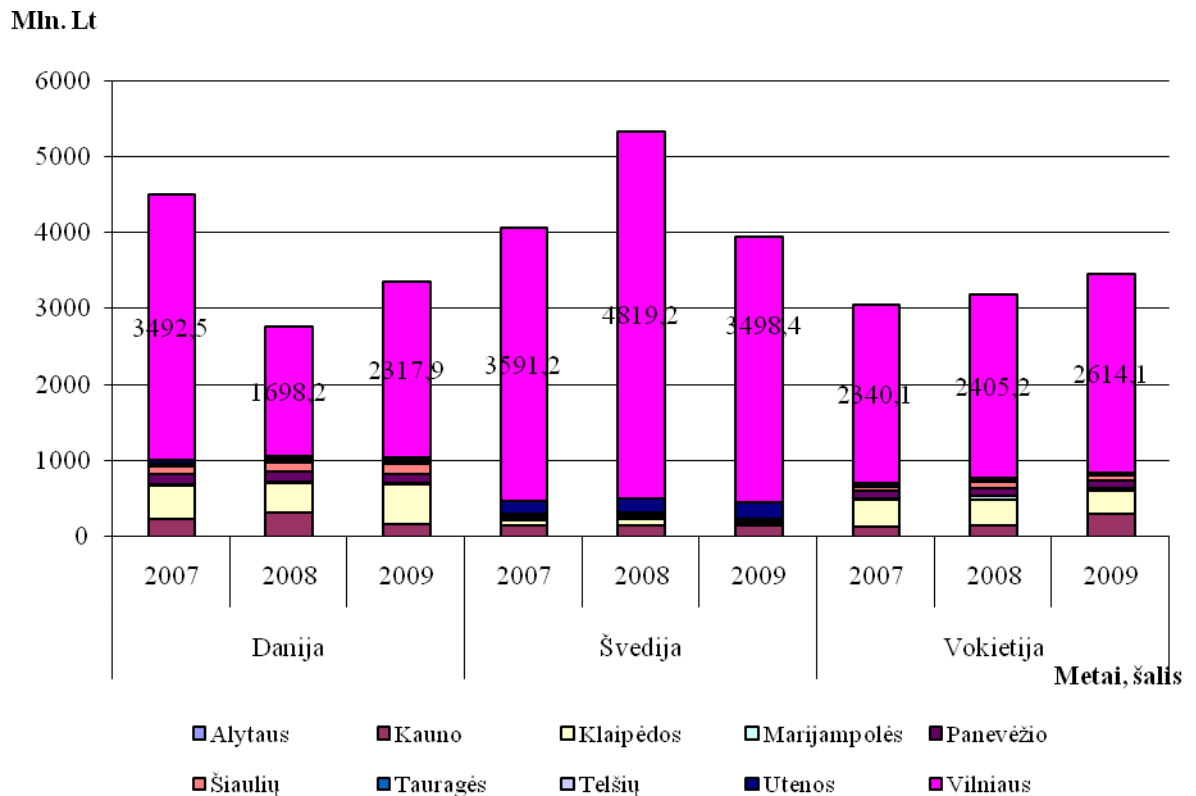
Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2008 m. gruodžio mėn. naktinė mokesčių reforma. Šiuo žingsniu užsienio investuotojai suabejojo Lietuvos stabilumu, todėl buvo nelinkę rizikuoti ir plėsti savo verslo.

Yra išskiriamos vidinės ir išorinės krizės Lietuvoje priežastys. Išorinės priežastys sietinos su 2008–2009 m. pasaulio ekonomine krize ir jos pasekmėmis Lietuvai: eksporto rinkų ir apimtys siaurėjimu, užsienio kapitalo išvedimu iš Lietuvos, vertybinių popierių kurso Lietuvoje kritimu. Vidinės – ankstesnės vyriausybės nepasiruošimas krizei, naujo Seimo priimtų mokesčių sistemos pokyčių netobulumas (Vikipedija, 2009). Būtent nuo 2008 ketvirto ketvirčio iki 2009 m. pirmo ketvirčio TUI Lietuvoje sumažėjo net 2045 mln. Lt. Tai buvo skaudus smūgis Lietuvos ekonomikai, bet jau nuo 2009 sausio mėnesio investicijos po truputį ėmė augti. Dar jos nepasiekė 2008 m. trečio ketvirčio lygio, bet nors ir neženklaus augimas Lietuvai, kaip ir bet kuriai investicijų norinčiai valstybei, duoda naudą.

Krizės laikotarpį sunkiai išgyvena Lietuvos TUI rinka. Didžioji dalis suabejojo investuotojų atsitraukė ieškodami palankesnių sąlygų ar laiko investuoti. ES narės labai domisi Lietuvos rinka, nes investuotojams suteikiamos tai patraukli vieta, kelių sankirta ir atviros sienos, bet vis patrauklesnės darosi tik įstojusios šalys Bulgarija, Rumunija, o dar ir Baltarusija su Ukraina atveria vartus TUI. To pasekoje Lietuva turi stengtis sudaryti dar patrauklesnes sąlygas, kad investicijos nemažėtų, nes jos iš dalies yra valstybių varomoji jėga.

2.2. Daugiausia investuojančių ES šalių investicijos į Lietuvos apskritis

Šiuo metu ES šalių yra 27, galima teigti, kad iš jų daugiausia investuoja į Lietuvos rinką 3, t.y. Danija, Švedija ir Vokietija. Jos atrado savo nišą Lietuvoje ir greitai laiku neplanuoja trauktis. Taip pat lyderių pozicijų nepaleidžia ir Lenkija, bet šiuo kriterijų pagal apskritis dalies duomenų Statistikos departamente nepateikiama.

Šaltinis: sudaryta pagal Statistikos departamento prie LR Vyriausybės duomenis.

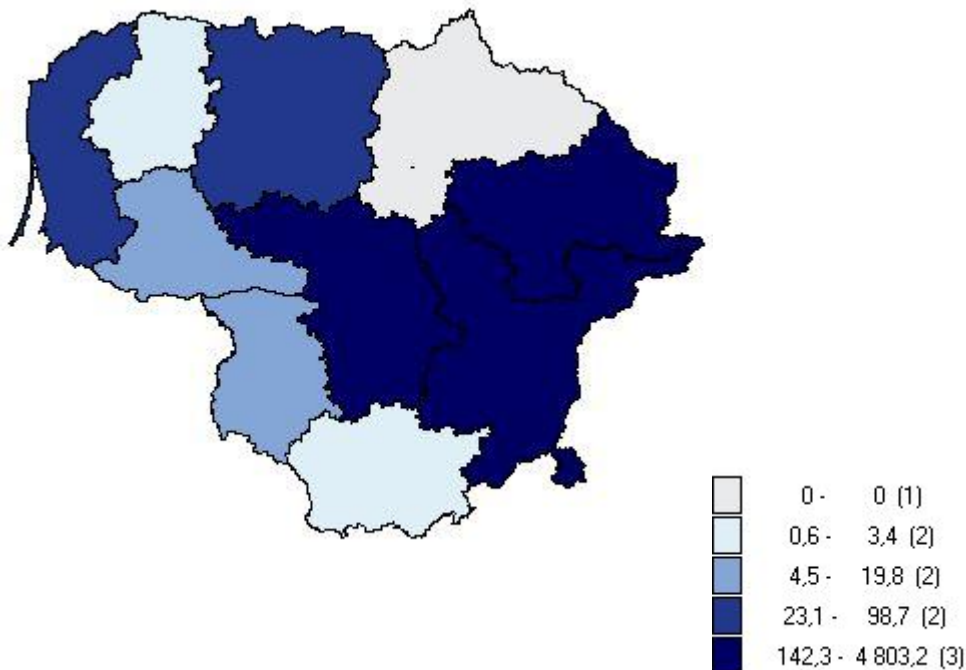
9 pav. Trijų daugiausiai investuojančių šalių tiesioginės užsienio investicijos į Lietuvos apskritis, mln. Lt

Iš 9 pav. pateiktų duomenų galima teigti, kad daugiausia TUI tenka Vilniaus apskričiai, čia 2008 m. (3 priedas). Švedija investavo net 4819,2 mln. Lt. Švedai investuoja į bankus (SEB, Swedbank) taip pat dideles investicijas į Lietuvą įdėjo didžiausias pasaulyje baldų pardavėjas „IKEA“. Toliau pateiktame 10 pav. bus pateiktas Švedijos TUI išsidėstymas Lietuvoje.

Tuo tarpu Danijos didžiausios investicijos sutelktos Vilniaus apskrityje, 2007 m. buvo didžiausios iš nagrinėjamo laikotarpio 3492,5 mln. Lt, bet 2008 m., manoma, kad pasireiškus pirmiesiems Pasaulinės krizės požymiams ženkliai smuko iki 1698,2 mln. Lt. Taip pat skaidant apskritimis Danija daug investuoja į Panevėžio ir Klaipėdos. Lietuvoje per pastaruosius kelerius metus pastatyti danų kiaulidžių kompleksai. Nors Danija yra antra pagal dydį investuotoja Lietuvoje, ne visos danų investicijos džiugina vietinius gyventojus.

Dideles pinigų sumas į Lietuvą investuoja ir Vokietija. Ji taip pat daugiausia investuoja į Vilniaus apskritį, investicijos svyruoja nuo 2340,1 iki 2614,1 mln. Lt. Šiuo metu Lietuvoje yra įregistruota apie 1200 vokiško kapitalo įmonių. Iš didžiausių Vokietijos investuotojų Lietuvoje minimos tokias kompanijas kaip Siemens AB, Berlin Chemie AB, ERGO Europa

Beteiligungsgesellschaft AB, NORD LB, Rhurgas AB, G.Schneider & Sohne, Eternit Management Holding, Pantherwerke AB, PPS Pipeline Systems ir kt.. Kitos Lietuvos apskritys gauna mažiau investicijų iš Vokietijos taip pat kaip ir iš kitų šalių investuotojų. Yra matomos ir perspektyvos su Vokietija. Ministras P.Vaitiekūnas pasiūlė Vokietijos valstybinei geležinkelių operatoriai „Deutsche Bahn“ dalyvauti projekte „Rail Baltica“. F.W.Steinmeieris išreiškė susidomėjimą Lietuvos pasiūlytais infrastruktūros projektais ir idėja nutiesti geležinkelį iš Berlyno į Sankt Peterburgą (Lietuva ir Vokietija siekia aktyviai bendradarbiauti..., 2007). Jis projektas jau pasirašytas ir plėtojamas. Tai atvers dideles perspektyvas transportuojant krovinius sausumos keliais.

Šaltinis: sudaryta pagal Statistikos departamento prie LR Vyriausybės duomenis.

10 pav. Tiesioginės Švedijos investicijos į Lietuvos apskritis 2009 m., mln. Lt

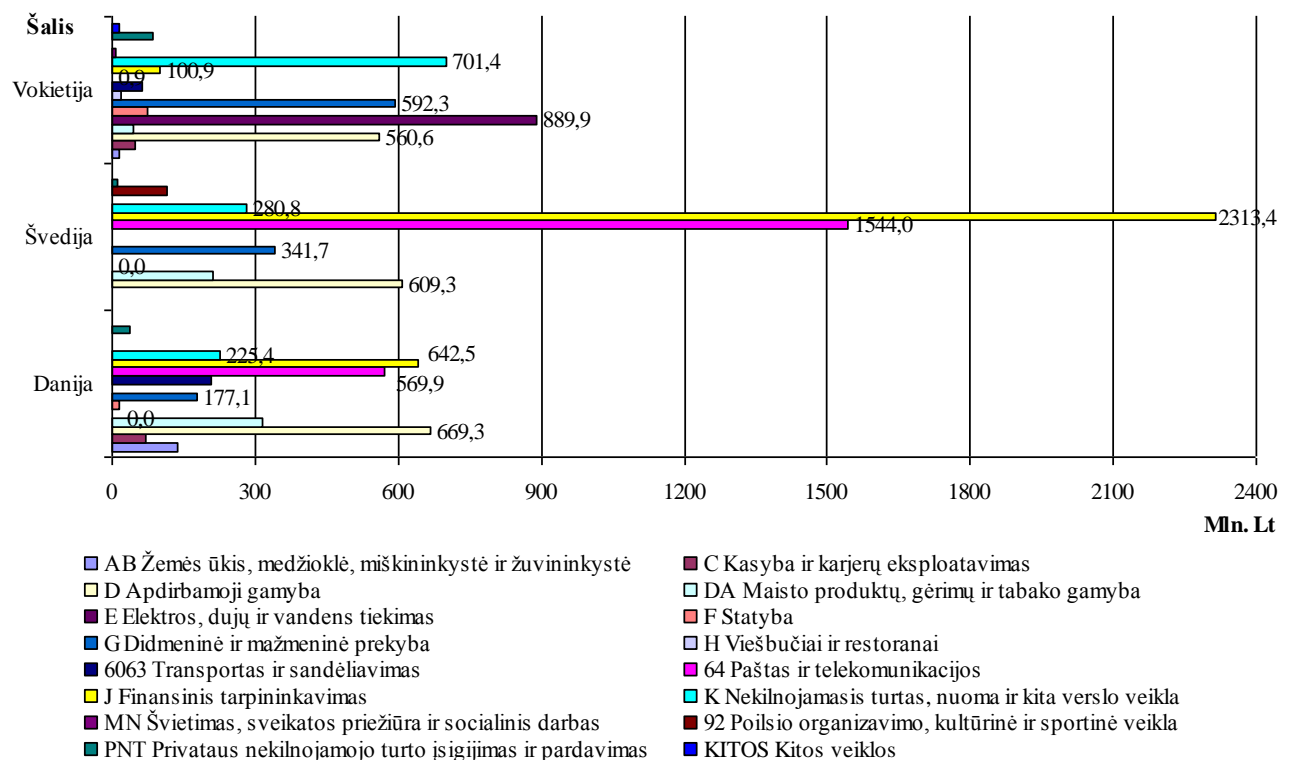
Skandinavų susidomėjimas Baltijos valstybėmis atsirado vos pradėjus eizėti Sovietų Sąjungai. Po nepriklausomybės atkūrimo visos trys naujai gimusios valstybės sulaukė didžiulės paramos iš savo šiaurinių kaimynų. Istorija Lietuvą pamokė, kad beveik visada kažką duodant tikimasi ir gauti, tačiau šiuo atveju duodančiųjų ir gaunančių interesai nė kiek nesiskiria. Kiekvienai šaliai ramiau kaimynystėje turėti išsivysčiusią, demokratiją puoselėjančią valstybę. Be to, Baltijos regionas, nors ir nedidelis, yra papildoma, dar neužimta rinka, todėl padėdami

Lietuvai skandinavai padeda ir sau. Juk ne veltui jie yra didžiausi investuotojai šiame regione (Katinas M., 2002).

Kaip matyti iš 10 pav. daugiausia 2009 m. švedai kaip jau buvo minėta investavo į Vilniaus apskritį, taip pat į ta patį intervalą įeina ir Kauno ir Utenos apskritys. Šiose teritorijose tiesioginės Švedijos investicijos siekia nuo 142,3 iki 4803,2 mln. Lt. 2009 metais ši šalis visiškai dar neinvestavo į Panevėžio apskritį ir tik 0,6-3,4 mln. Lt į Alytaus ir Telšių apskritis.

2.3. Tiesiogines užsienio investicijas Lietuvoje pagal ekonominės veiklos rūšis

TUI padeda ekonomikai augti, bet daugiausia duoda naudos toms sritims, kurių Lietuvos verslininkai nepajėgūs plėtoti.

Šaltinis: sudaryta pagal Statistikos departamento prie LR Vyriausybės duomenis.

11 pav. Pagrindinių šalių investuotojų tiesioginės užsienio investicijos pagal ekonominės veiklos rūšis 2009 m. sausio 1 d.

Nagrinėjant pagrindines šalis investuotojas į Lietuvos ekonomika 2009 pradžioje, ryškiausiai išsiskiria švedai, su investicijom į finansinį tarpininkavimą, konkrečiau tai į bankus - 2312,4 mln. Lt. Į šią sritį danai investavo 642,5 mln. Lt, taip pat į visiem puikiai žinomus bankus (vienas žinomiausių „Danske Bank A/S“).

Antra sritis į kurią taipogi daugiausia investavo švedai – tai paštas ir telekomunikacijos – 1544 mln. Lt. Danai kaip ir švedai investuoja į TEO LT – Danijos įmonė „Amber Teleholding A/S“ turi net 60 proc., akcinio paketo, tuo tarpu Švedijos dvi įmonės tik 10,19 proc.

Vokietija daugiausia investuoja į elektros, dujų ir vandens tiekimą – 889,9 mln. Lt. Tuo tarpu kitos šalys į šią sritį investuoja minimaliai. Taip pat Vokietija dideles lėšas skiria nekilnojamam turtui – 701,4 mln. Lt.

Kyla klausimas – ar pakankamai daug dėmesio ir lėšų bus skiriama Lietuvos įmonių konkurencingumui vidaus ir ypač užsienio rinkose didinti? Tik spartus prekių ir paslaugų eksporto augimas gali užtikrinti žymų šalies ekonomikos išsivystymo lygio pakilimą jau netolimoje ateityje.

Visos užsienio investicijos yra sveikintinos, bet Lietuvai svarbiausia yra TUI į gamybos (eksporto) plėtra, infrastruktūrą (transporto ir su tuo susijusias paslaugas) taip pat į intelektualaus darbo reikalaujančių produktų gamybą. Kad ir didžiąją finansų, telekomunikacijų, nekilnojamo turto rinkos dalį užėmę investuotojai, bet Lietuvoje yra dar daug sričių, kurios neišnaudotos ir be TUI pakelti iš pelenų sunkiai įsivaizduojama.

3. TIESIOGINIŲ UŽSIENIO INVESTICIJŲ Į LIETUVĄ, LENKIJĄ IR SLOVAKIJĄ PREFERENCIJŲ ANALIZĖ

Magistrinio darbo trečiojoje dalyje atlikta Lietuvos investicinio klimato preferencijų analizė. Siekiant įvertinti rezultatus, be Lietuvos, taip pat bus tiriama Lenkija ir Slovakija. Šios šalys yra geografiškai artimos valstybės, kaimynės, įstojusios į ES tuo pačiu metu, t.y. 2004 metų gegužės 1 dieną. 4 lentelėje pateikiama pagrindinė analizuojamų šalių statistinė informacija.

4 lentelė. Pagrindinė Lietuvos, Lenkijos ir Slovakijos statistinė informacija 2009 metais

	Lietuva	Lenkija	Slovakija
Plotas, tūkst. kvadratinų km	65,3	312,7	48,8
Gyventojų skaičius mln.	3,349	38,135	5,412
Sukuriamas BVP mlrd./eurų	26,5	310,5	63,1
BVP vienam gyventojui eurais	7912,8	8142,1	11659,3
BVP dalis proc. pasaulio BVP	0,08	0,98	0,17
Tiesioginės užsienio investicijos eurų/1 gyv.	2731	1003	2556

Šaltinis: sudaryta pagal Statistikos departamento prie LR Vyriausybės duomenis.

Iš pateiktos lentelės duomenų matome, kad Lietuva ir Slovakija pagal plotą ir gyventojų skaičių yra artimos valstybės. Lenkija yra 5 kartus didesnė už Lietuvą plotu ir 10 kartų gyventojų skaičiumi, o tuo tarpu už Slovakija didesnė 4 kartus plotu ir 7 gyventojų skaičiumi. Lyginant sukuriama bendrąjį vidaus produktą (BVP) Lietuva atsilieka nuo lyginamų šalių, jos sukuriamas BVP 2009 metais sudarė 0,08 proc. pasaulio BVP, Slovakijos siekė 0,17 proc., o Lenkijos sukuriamas BVP sudarė beveik vieną procentą viso pasaulio BVP. Nors Lietuvos sukuriamas BVP yra mažiausias tarp nagrinėjamų šalių (Lietuva 26,5 mlrd./eurų, Slovakija 63,1 mlrd./eurų, Lenkija 310,5 mlrd./eurų), palyginus BVP sukuriama vienam šalies gyventojui Lietuva tik 229 eurų atsilieka nuo Lenkijos, tačiau net 3746 eurų sukuriamo BVP vienam gyventojui atsilieka nuo Slovakijos. Lyginant šių šalių pritraukiamas tiesiogines užsienio investicijas vienam gyventojui Lietuva (2731 eurų) lenkė tiek Slovakiją (2556 eurų), tiek ir Lenkiją (1003 eurų).

Įmonės ar organizacijos norėdamos investuoti į kurią nors šalį pirmiausia domisi jų ekonominiu konkurencingumu. Žemiau pateiktoje 5 lentelėje pateikta Lietuvos, Lenkijos ir

Slovakijos ekonominis konkurencingumas ir jį lemiantys veiksniai 2009 metais remiantis pasaulio ekonomikos forumo pateikiama ataskaita.

Jau daugiau nei tris dešimtmečius, Pasaulio ekonomikos forumo metinės konkurencingumo ataskaitos pateikia daugelį veiksnių, leidžiančių įvertinti šalių ekonominius pasiekimus tvariam ekonomikos augimui ir ilgalaikiam klestėjimui. Nuo 2005 m. Pasaulio ekonomikos forumas buvo paremtas globaliojo konkurencingumo indeksu. Konkurencingumas nustatomas per institucijų sistemą, politiką, ir veiksnius, kurie lemia produktyvumo lygį šalyje, kuri lemia grąža gauta iš investicijų ekonomikoje. Grąža yra pagrindinė varomoji jėga ekonomikos augimui. Nors šalies produktyvumas aiškiai nustato jos gebėjimus išlaikyti aukštą pajamų lygį, jis taip pat yra vienas iš pagrindinių veiksnių tiesioginių užsienio investicijų pritraukimui į šalį. Tiesioginės užsienio investicijos yra vienas pagrindinių veiksnių, paaiškinantis ekonomikos augimo potencialą.

5 lentelė. Šalių ekonominis konkurencingumas ir jį lemiantys veiksniai 2009 metais

	Lietuva	Lenkija	Slovakija
Šalies vieta pagal ekonominį konkurencingumą	47	39	60
Pagrindiniai kriterijai :	52	56	53
<i>Institucinė aplinka</i>	60	54	89
<i>Infrastruktūra</i>	43	72	57
<i>Makroekonomika</i>	71	61	32
<i>Sveikata ir pagrindinis išsilavinimas</i>	52	39	45
Efektyvumo stiprikliai :	49	30	37
<i>Aukštasis išsilavinimas ir mokymas</i>	25	26	53
<i>Prekės rinkos veiksmingumas</i>	73	45	51
<i>Darbo rinkos efektyvumas</i>	48	53	40
<i>Finansų rinkos plėtra</i>	89	32	37
<i>Technologinė pažanga</i>	33	47	34
<i>Rinkos dydis</i>	77	21	58
Inovacijos ir rafinuotumo veiksniai :	48	50	63
<i>Verslo kompleksiskumas</i>	49	50	57
<i>Inovacijos</i>	51	54	85

Šaltinis: sudaryta pagal K.Schwab, 2010.

Iš pateiktos lentelės matome, kad pagal ekonominį konkurencingumą 2009 metais Lenkija užima 39 vietą, o Lietuva 47, tuo tarpu Slovakija tik 60. Toliau nagrinėsime kas lemia tokį pozicijų pasiskirstymą tarp nagrinėjamų valstybių. Šalies užimama vieta pagal ekonominį konkurencingumą yra nustatoma remiantis 4 pagrindiniais kriterijais, 6 efektyvumo stiprikliais bei inovacijomis ir verslo kompleksiskumu.

Keturi pagrindiniai kriterijai, tai institucinė aplinka, infrastruktūra, Makroekonomikos ir sveikatos ir pradinio išsilavinimo:

Institucinės aplinkos kriterijus - institucinė aplinka apima daug oficialių įstatymų ir neoficialių taisyklių ir ne tik administracinių ir biurokratinių (N. Fabry, S. Zeghni, 2006). Ekonominės, politinės ir socialinės institucijos literatūroje išskiriamos kaip lemiamas veiksnys, kuomet užsienio investuotojai sprendžia į kokią šalį nukreipti investicijas (T. Ratautaitė, 2010).

Taigi Lietuva pagal institucinės aplinkos kriterijų užima 60 vietą, Lenkija yra 54 vietoje, o Slovakijai tenka tik 89 vieta pasaulyje.

Infrastruktūros kriterijus - plati ir veiksminga infrastruktūra yra itin svarbi siekiant užtikrinti veiksmingą ekonomiką. Kokybiški keliai, geležinkeliai, uostai ir oro transportas padeda verslininkams gauti savo prekes ir paslaugas į rinką saugias ir laiku bei palengvinti darbuotojų judėjimą. Ekonomika, taip pat priklauso nuo elektros energijos tiekimo, kad įmonės ir fabrikai galėtų dirbti netrukdomai. Galiausiai, tvirtos ir platus telekomunikacijų tinklas leidžia greitą ir laisvą informacijos srautą, kuri padidina bendrą ūkio efektyvumą.

Lietuva pagal infrastruktūros kriterijų užima 43 vietą pasaulyje ir lenkia tiek Lenkiją (72 vieta), tiek ir Slovakiją (57 vieta). Tokį Lietuvos pranašumą daugiausiai įtakojo stipriai išvystyta telekomunikacijų rinka (10 vieta pasaulyje), geležinkelių tinklas (28 vieta pasaulyje), kelių tinklas (31 vieta pasaulyje).

Makroekonominis kriterijus - makroekonominis stabilumas suprantamas kaip makroekonominės pusiausvyros būseną, kurią parodo tokie makroekonominiai (tiksliau – makro finansiniai) rodikliai, kaip nacionalinės valiutos stabilumas, pažabota infliacija, šalies biudžeto fiskalinis deficitas, einamosios sąskaitos deficitas, palūkanų norma, valstybės skola.

Pagal šį rodiklį iš nagrinėjamų šalių išsiskiria Slovakija (32 vieta pasaulyje) lenkdama beveik 2 kartus tiek Lenkiją (61 vieta), tiek Lietuvą (71 vieta). Svarbiausias Slovakijos pranašumas išryškėja palūkanų normos srityje (5 vieta) bei pagal skolinimosi reitingą (32 vieta), kai tuo tarpu Lietuva pagal šiuos kriterijus yra atitinkamai 13 ir 64 vietose, o Lenkija 40 ir 39 vietose.

Sveikatos ir pagrindinio išsilavinimo kriterijus - darbuotojų sveikata yra gyvybiškai svarbi šalies konkurencingumui ir našumui. Prasta sveikata veda prie didelių išlaidų verslui. Be sveikatos priežiūros labai pagrindinis ugdymas, kuris padidina kiekvieno darbuotojo našumą.

Lietuva pagal sveikatos ir pagrindinio išsilavinimo kriterijų užima 52 vietą pasaulyje ir atsilieka tiek nuo Lenkijos (39 vieta), tiek nuo Slovakijos (45 vieta). Tam įtakos turi švietimo sistemos kokybė pagal kuria Lietuva užima tik 70 vietą pasaulyje.

Apibendrinant pagrindinius kriterijus įtakojančius ekonominį šalies konkurencingumą, galima teigti, kad Lietuva pagal juos užima 52 vieta pasaulyje, Lenkija yra 56 vietoje, o Slovakija užima 53 vietą. Lietuvoje puikia išvystytas infrastruktūros tinklas ko nebūtų galima pasakyti apie Lenkiją ir Slovakija, bet makroekonominis klimatas, sveikatos ir pagrindinio išsilavinimo kriterijais Lietuva atsilieka, nes 2009 metais infliacija didelė, švietimo sistema netobula. Į tai atkreipia dėmesį investuotojai, analizuodami kurią šalį pasirinkti plėsti ar pradėti savo verslą.

Be šių keturių pagrindinių rodiklių yra išskiriami dar 6 efektyvumo stiprikliai, tai aukštasis išsilavinimas, prekės rinkos veiksmingumas, darbo rinkos efektyvumas, finansų rinkos plėtra ir technologinė pažanga ir rinkos dydis. Lietuva tarp analizuojamų valstybių aukščiausią vietą užima aukštojo išsilavinimo (25 vieta), bei technologinės pažangos (33 vieta) srityse. Blogiausia Lietuvos pozicija yra finansų rinkos plėtros srityje kur yra užimama (89 vieta) pasaulyje. Tam didžiausios įtakos turi didelis aukštųjų mokyklų skaičius. Lenkija tarp nagrinėjamų valstybių išsiskiria rinkos dydžiu (21 vieta) bei išsilavinimu (26 vieta), Slovakija kaip ir Lietuva turi neblogai išvystytą technologiją (34 vieta).

Apibendrinant šiuos 6 kriterijus Lietuvos pozicija yra 49, kai tuo tarpu Lenkija užima 30 vietą, o Slovakija 37 vietą pasaulyje. Taigi galima daryti išvadą, kad nors Lietuvoje yra daug aukštąjį išsilavinimą turinčių žmonių, bet rinka yra maža, todėl pagal efektyvumo stipriklus Lietuva atsilieka nuo kitų dviejų analizuojamų šalių.

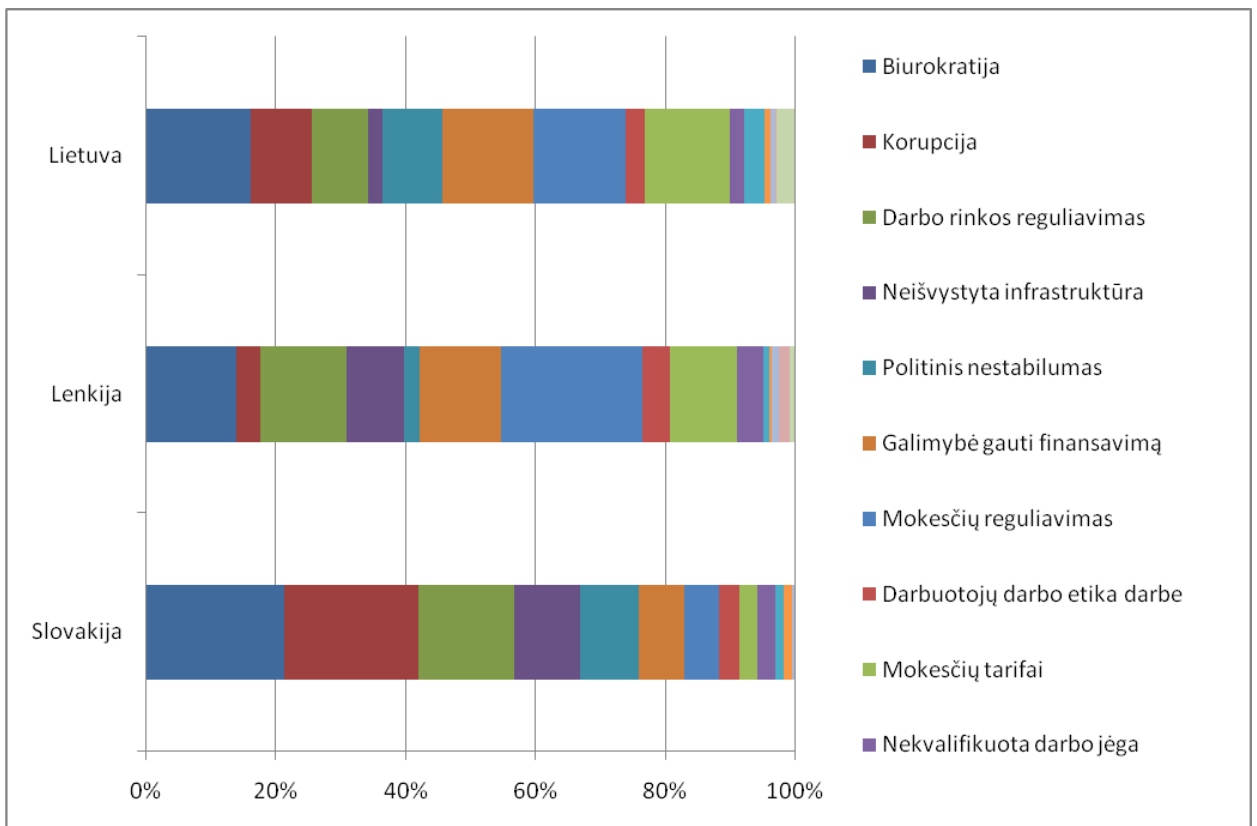
Be šių 10 kriterijų šalies ekonominiam konkurencingumui įvertinti egzistuoja ir dar du veiksniai tai inovacijos ir verslo kompleksiskumas. Pagal naujovių diegimą Lietuva (51 vieta) lenkia tiek Lenkiją (54 vieta), tiek ir Slovakiją (85 vieta).

Verslo kompleksiskumo veiksnys – visi anksčiau išvardinti rodikliai nėra savarankiški: jie yra linkę jungtis vieni su kitais, t.y. vienoje srityje silpnumas dažnai turi neigiamą poveikį kitoms sritims. Pavyzdžiui, diegti naujoves bus labai sunku be gerai išsilavinusios ir kvalifikuotos darbo jėgos.

Pagal verslo kompleksiskumą Lietuva yra 49 vietoje. Ji lenkia ir Lenkiją (50 vieta) ir Slovakiją (57 vieta).

Taigi šalies ekonominis konkurencingumas stipriai veikia investuotojų pasirinkimą investuoti viena ar kitą šalį.

Toliau panagrinėsime su kokiomis didžiausiomis kliūtimis susiduria verslininkai nusprendę pradėti verslą, investuoti į vieną iš nagrinėjamų šalių 2009 metais. Remiantis Pasaulio ekonomikos forumo vykdyta apklausa apie pagrindines kliūtis verslo kūrimui Lietuvoje, Lenkijoje ir Slovakijoje, kurios metu iš 15 veiksnių sąrašo respondentų buvo paprašyta pasirinkti penkis labiausiai problemiškus ir juos suranguoti nuo 1 (daugiausiai problematiško) iki 5. Pagal gautus duomenis šie veiksniai buvo išreikšti pagal šalis procentais ir pateikti 12 paveiksle.

Šaltinis: sudaryta pagal K.Schwab, 2010.

12 pav. Pagrindinės kliūtys verslo kūrimui 2009 metais

Labiausiai įtakojantys veiksniai įkurti ir plėsti verslą šiuose savo struktūra ir gyventojų skaičiumi skirtingose valstybėse turi daug panašumų ir skirtumų. Pagrindinė kliūtis verslui, kuri gana didelį procentą sudaro visose nagrinėjamose šalyse yra biurokratija. Tai labai giliai išsišaknijusi problema, biurokratai vykdo politikų sprendimus, jų vietoms užimti pagrindinis kriterijus yra kvalifikacija. Svarbus biurokratinės sistemos trūkumas yra ribotos valdininkų galimybės lanksčiai spręsti netikėtai iškilusias problemas. Šią kliūtį 21,4 proc. investuotojų nurodė Slovakijoje, 16,3 proc. - Lietuvoje ir 14 proc. - Lenkijoje.

Kaip antrą svarbiausią kliūtį verslo kūrimui Lietuvoje investuotojai išskiria mokesčių reguliavimą, kurį nurodė 14,2 proc. verslininkų. Tiesa, Lenkijoje šią kliūtį kaip pagrindinę nurodė 21,8 proc. verslininkų. Tai labiausiai įtakoja valstybės vykdoma nestabili mokesčių politika. Ši problema siejama su trečia pagal svarbumą verslininkų paminėta kliūtimi investuoti į Lietuvą – mokesčių tarifai (13,2 proc.), Lenkijoje šią kliūtį nurodė 10,4 proc. verslininkų. Tai sietina su mokesčių dydžiu. Anot verslininkų šios kliūtys Slovakijoje nėra tokios aktualios, nes mokesčių reguliavimą įvardino 5,4 proc. verslininkų, o 2,8 proc. – mokesčių tarifus. Tačiau be minėtos biurokratijos, kuri aktuali visoms nagrinėjamos valstybėms, pagrindinės kliūtys verslo kūrimui Slovakijoje 2009 metais buvo įvardintos korupcija – 20,7 proc. ir darbo rinkos reguliavimas – 14,8 proc. Tuo tarpu korupciją kaip kliūtį kuriant verslą Lietuvoje nurodė 9,3 proc. verslininkų, o Lenkijoje 3,8 proc. Mažiau korumpuotos ir politiškai stabilios šalys gali pritraukti daugiau tiesioginių užsienio investicijų.

Neišvystytos infrastruktūros kliūtis tiek Slovakijoje (10,1 proc.), tiek ir Lenkijoje (8,8 proc.) užėmė ženklią vietą tarp neigiamų veiksnių norint kurti verslą. Kai tuo tarpu Lietuvoje dėl išvystytų sausumos kelių, geležinkelių ir uosto infrastruktūros tik 2,2 proc. verslininkų pažymėjo kaip kliūtį kuriant verslą Lietuvoje.

Apibendrinant galima teigti, kad Lietuva, Lenkija ir Slovakija skiriasi gyventojų skaičiumi ir plotu, bet problemos norintiems investuoti iškyla panašios. Visos šios šalys kovoja su biurokratiniu mechanizmu, Lietuva turi didesnių problemų su mokesčių sistema ir galimybe gauti finansavimą, o tuo tarpu pagrindinės kliūtis verslo kūrimui Slovakijoje 2009 metais buvo įvardinta korupcija, Lenkijoje – mokesčių reguliavimas.

IŠVADOS

1. Tiesioginio užsienio investuotojo tikslas – turėti didelę įtaką užsienio šalyje esančios įmonės valdymui, o tai yra turėti daugiau kaip 10 procentų balsavimo teisių, kad galėtų dalyvauti įmonės valdyme.
2. Lietuvos Respublikos Vyriausybės nutarime dėl investicijų skatinimo 2008-2013 metų programoje pateikti veiksniai daro didelę įtaką užsienio investicijoms. Investuotojams yra suteikiamos sąlygos naudotis Lietuvos žeme ir turėti gerą susisiekimą su kitomis šalimis. Lietuva yra ES bei NATO narė ir savo tarptautinėje bei užsienio politikoje taiko vakarietišką modelį. Lietuvos bendradarbiavimo sutartys leidžia šalims nevaržomoms prekiauti ir teikti paslaugas tarpusavyje.
3. LEZ suteikia visas galimas sąlygas steigti ir plėtoti verslą. Mokesčių staigus pasikeitimai Lietuvoje mažai įtakoja įmones įsikūrusias LEZ prieglobstyje. Nors mokestinis dydis nėra pats svarbiausias kriterijus, pirmą vietą užima – stabilumas, bet šie abu kriterijai yra gana glaudžiai susiję. Komunalinių ir kitų paslaugų kaštai leidžia pigiai ir kokybiškai pagaminti produktą ir suteikti norimas paslaugas.
4. Lyginant su kitomis gamybos vietomis Europoje, Lietuva gali pasiūlyti daug mažesnes išlaidas ir kvalifikuotus bei darbščius darbuotojus.
5. Krizės laikotarpį sunkiai išgyvena Lietuvos TUI rinka. Didžioji dalis suabejojo Lietuvos ekonomikos stabilumu ir atsitraukė ieškodami palankesnių sąlygų ar laiko investuoti. ES narės labai domisi Lietuvos rinka, nes investuotojams suteikiamos tai patraukli vieta, kelių sankirta ir atviros sienos, bet vis patrauklesnės darosi tik įstojusios šalys Bulgarija, Rumunija, o dar ir Baltarusija su Ukraina atveria vartus TUI. To pasėkoje Lietuva turi stengtis sudaryti dar patrauklesnes sąlygas, kad investicijos nemažėtų, nes jos iš dalies yra valstybių varomoji jėga.
6. Visos užsienio investicijos yra sveikintinos, bet Lietuvai pirmiausia svarbiausia yra TUI į gamybos (eksporto) plėtra, infrastruktūrą (transporto ir su tuo susijusias paslaugas) taip pat į intelektualaus darbo reikalaujančių produktų gamybą. Kad ir didžiąją finansų, telekomunikacijų, nekilnojamo turto rinkos dalį užėmę investuotojai, bet Lietuvoje yra dar daug sričių, kurios neišnaudotos ir be TUI pakelti iš pelenų sunkiai įsivaizduojama.
7. Pagal ekonominį konkurencingumą 2009 metais Lenkija užima 39 vietą, o Lietuva 47, tuo tarpu Slovakija tik 60.
8. Vertinant pagrindinius kriterijus įtakančius ekonominį šalies konkurencingumą, galima teigti, kad Lietuva pagal juos užima 52 vieta pasaulyje, Lenkija yra 56 vietoje, o Slovakija užima 53 vietą. Lietuvoje puikia išvystytas infrastruktūros tinklas ko nebūtų galima pasakyti apie

Lenkiją ir Slovakiją, bet makroekonominis klimatas, sveikatos ir pagrindinio išsilavinimo kriterijais Lietuva atsilieka, nes 2009 metais infliacija didelė, švietimo sistema netobula. Į tai atkreipia dėmesį investuotojai, analizuodami kurią šalį pasirinkti plėsti ar pradėti savo verslą.

9. Lietuva, Lenkija ir Slovakija skiriasi gyventojų skaičiumi ir plotu, bet problemos norintiems investuoti iškyla panašios. Visos šios šalys kovoja su biurokratiniu mechanizmu, Lietuva turi didesnių problemų su mokesčių sistema ir galimybe gauti finansavimą, o tuo tarpu pagrindinės kliūtis verslo kūrimui Slovakijoje 2009 metais buvo įvardinta korupcija, Lenkijoje – mokesčių reguliavimas.

PASIŪLYMAI

1. Siekiant padidinti tiesiogines užsienio investicijas į Lietuvą būtų galima sumažinus biurokratinį mechanizmą. Tam puikiai pasitarnautų „vieno langelio principo“ įdiegimas, t.y. prašymų bei skundų tvarkymo būdas leidžiantis interesantui perduoti dokumentų tvarkymo našta kitoms tarnyboms, kurios sutvarko nurodytus dokumentus jam pačiam nedalyvaujant.
2. Stabilizuoti mokesčių politiką, t.y. nedaryti pernelyg dažnų mokesčių dydžių pakeitimų.
3. Išspręsti specialistų trūkumą, t.y. daugiau dėmesio skirti profesinio išsilavinimo populiarinimui.

LITERATŪRA

1. **Balasubramanyam V. N., Salisu M., Sapsford D.** Fo-reign Direct Investment as an Engine of Growth, *Journal of International Trade and Economic Development* 8(1).1999.13–24p.
2. **Čegyte O., Miečinskienė A.** Tiesioginiu užsienio investicijų poveikio tyrimas, *Mokslas – Lietuvos ateitis [Science – Future of Lithuania]*. – 2009.1(3): 9–12 p.
3. **Doing Business 2008.** (2009). The International Bank for Reconstruction and Development. The World Bank. http://www.doingbusiness.org/Documents/FullReport/2009/DB_2009_English.pdf [žiūrėta 2010-06-12].
4. **Drabek Z., Griffith-Jones S.** Managing Capital Flows in Transition Economies with a Case Study of Central and Eastern Europe.1998. <http://www.wto.org/english/res_e/reser_e/pera9804.doc> [žiūrėta 2010-09-09].
5. **Dunning, J. H.** Trade, location of economic activity and the MNE: A search for an eclectic approach, in: Ohlin, B.; Hesselborn, P. O. and Wijkman, P. M. (Eds.). *The International Allocation of Economic Activity*. Macmillan, London, 1977. - 395-418 p.
6. **Fabry N., Zeghni S.** How former communist countries in Europe attract inward foreign direct investment? *Communist and Post- Communist Studies*, 2006. Nr. 39, 201.
7. **Ginevičius R.** Eksporto ir investicijų plėtra Lietuvoje. – Vilnius: Technika, 2005.
8. **Glass A., Saggi K.** FDI Policies under Shared Factor Market, *Journal of International Economics* 49.1999. 309-332 p.
9. **Grundey D.** Rinkų internacionalizacija: Danijos įmonių internacionalizacijos procesas Lietuvoje / Vilniaus universitetas – Vilnius, 2007, 6 tomas. Nr. 1.
10. **Katinas M.** Skandinavai laukia pastiprinimo. *Verslo banga*. 2002. Nr.43
11. **Kvedaraitė V.** Užsienio investicijos Lietuvoje: vadovas užsienio investuotojui. – Vilnius: Lietuvos informacijos institutas, 1998. – 69 p. - ISBN 9986-12-162-0
12. **Laisvoji ekonominė zona.** http://www.ftz.lt/index.php/kodel_kauno_lez/kodel_kauno_lez/11. [žiūrėta 2010-09-12]
13. **Lankes, H. P., Venables, A. J.** Foreign direct investment in economic transition: the changing pattern of investments. *Economics of Transition*, 2007. - 4(2), 331–347 p.
14. **Lietuvos ekonominės plėtros agentūrą.** <http://www.lepa.lt/lt/PagrindiniaiMakroekonominiaiRodikliai>. [žiūrėta 2010-09-10]
15. **Lietuvos Respublikos investicijų įstatymas.** http://www3.lrs.lt/pls/inter2/dokpaieska.showdoc_1?p_id=245493 [žiūrėta 2009-09-10]

16. **Pass Ch.** Ekonomikos terminų žodynas. -Vilnius: Baltijos biznesas, 1997. - 583 p.
17. **Ratautaitė T.** Institucinių veiksnių įtakos tiesioginėms užsienio investicijoms tyrimas naujosiose Europos Sąjungos šalyse. – Šiaulių universitetas. 2010.
18. **Ruplienė D., Garšvienė L.** Ekonomika ir vadyba: aktualijos ir perspektyvos: Ernesto Galvanausko mokslinė konferencija / Šiaulių universitetas. Socialinių mokslų fakultetas. – 2008, Nr. 3 (12), p. 262–270. - ISSN 1648-9098
19. **Sang X.** Utilization of Foreign Investment and Economic Growth A Theoretical Model Based on the Theory of Neo-Economic Growth and a Validation of Chinese Data. 2002. Management World 9: 53-63.
20. **Samuolis G.** Tiesioginių užsienio investicijų apykaitoje tobulinimas // Daktaro disertacijos santrauka: socialiniai mokslai, vadyba ir administravimas.–Vilnius: Technika, 2002.– 43 p.
21. **Schwab K.** The Global Competitiveness Report 2010-2011. 2011.
22. **Statistikos departamento prie LR Vyriausybės duomenų bazė.**
<http://www.stat.gov.lt/lt/> [žiūrėta 2009-09-10]
23. **The Economist.** Economist Intelligence Unit. 2008.
24. **Tomaševič V., Mackevičius J.** Current Issues of Business and Law. Materialiųjų investicijų analizė ir jų įtakos vertinimas. 2010. – 5 tomas. - ISSN 1822-9530
25. **Tvaronavičienė M., Grybaitė V.** Impact of FDI on Lithuania Economy: Insight into Development of Main Economic Activities, Journal of Business Economics and Management 8(4). 2007. 285–290 p.
26. **Tvaronavičienė M., Kalašinskaitė, K.** Tiesioginiu užsienio investicijų įvertinimas Baltijos šalyse, Verslas: teorija ir praktika.- 2003. 4(3): 129–140 p.
27. **Šeškutė L., Tvaronavičius V.** Verslas: teorija ir praktika // Business: theory and practice. – 2007, Nr. 3, tomas VIII, p. - 153-160. – ISSN 1648-0627
28. **Šimelytė A.** Mokslas – Lietuvos ateitis. Valstybės kapitalo struktūros įtaka ekonominei plėtrai. Vilniaus Gedimino technikos universitetas - 2010. 2 tomas. Nr.2.- ISSN 2029-2341.
29. **Valančius K. L.** Investicijų teisė. – Vilnius: Eugrimas, 2005. – 631 p. – ISBN 9955-501-82-0
30. **Veitas V.** Tiesioginių užsienio investicijų įvadas ir pasaulinę praktiką: LEPA seminaras savivaldybių atstovams. 2007.

Bielskytė V. Tiesioginių užsienio investicijų dinamikos Lietuvoje analizė ir finansiniai jų skatinimo instrumentai/ Finansų rinkų magistro baigiamasis darbas. Vadovė Prof. dr. V. Rudzkienė. – Vilnius: Mykolo Romerio universitetas, Ekonomikos ir finansų valdymo fakultetas, 2011. – 53 p.

ANOTACIJA

Magistro baigiamajame darbe išanalizuotas tiesioginių užsienio investicijų pasiskirstymas Lietuvoje, jų skatinimo ir reguliavimo veiksniai ir atlikta preferencijų analizė. Pirmoje darbo dalyje teoriniu aspektu pateikiama tiesioginių užsienio investicijų samprata ir struktūra, analizuojami jų finansiniai, politiniai skatinimo ir reguliavimo veiksniai, darbo jėgos įtaka investicijų kiekiui į Lietuvą. Antroje dalyje atlikta tiesioginių užsienio investicijų dinamikos analizė pagal šalis investuotojas į Lietuvą, ES šalių investicijų pasiskirstymą pagal apskritis ir tiesiogines užsienio investicijas Lietuvoje pagal ekonominės veiklos rūšis. Trečioje dalyje, remiantis Pasaulio ekonomikos forumo vykdyta apklausa apie pagrindines kliūtis verslo kūrimui Lietuvoje, Lenkijoje ir Slovakijoje, atlikta preferencijų analizė.

Pagrindiniai žodžiai: tiesioginės užsienio investicijos, skatinimo veiksniai, preferencijų analizė.

Bielskytė V. The Analysis and Financial Stimulation Instruments of the Direct Foreign Investments Dynamics in Lithuania / Master's work of Financial markets. Supervisor assoc. Prof.doc. V. Rudzkienė. – Vilnius: Mykolas Romeris University, Faculty of Economics and Financial Management, 2011. – 52 p.

ANNOTATION

In the final master's work there has been analyzed the distribution, stimulation and control factors of the direct foreign investments in Lithuania. The evaluation of preferences was also done. In the first part of a job it is presented the conception and structure of the direct foreign investments. The financial, political stimulation and control factors of the investments, also the labor influence on the amount of investments in Lithuania are analyzed. In the second part of a job the analysis of the direct foreign investment dynamics was done according to: the countries investing in Lithuania; the repartition of the EU countries investment by Lithuania regions; the direct foreign investment in Lithuania by economical brief. In the third part the analysis of preferences is presented according to the poll made by world economics forum, about the main barriers of creating business in Lithuania, Poland and Slovakia.

Key words: direct foreign investments, stimulation factors, an analysis of preferences.

Bielskytė V. Tiesioginių užsienio investicijų dinamikos Lietuvoje analizė ir finansiniai jų skatinimo instrumentai/ Finansų rinkų magistro baigiamasis darbas. Vadovė Prof. dr. V. Rudzkienė. – Vilnius: Mykolo Romerio universitetas, Ekonomikos ir finansų valdymo fakultetas, 2011. – 53 p.

SANTRAUKA

Tiesioginių užsienio investicijų pritraukimas yra labai svarbus šalies ekonominio augimo rodiklis, priklausantis nuo gamybos augimo, finansinio stabilumo, verslo infrastruktūros padėties, politinių sprendimų, mokesčių stabilumo ir adekvatumo.

Tuo tarpu investuotojai linkę įvertinti kiekvieną šalies į kurią ruošiasi investuoti privalumą ir trūkumą, siekdami nustatyti savo investicijos riziką.

Tyrimo objektas: Tiesioginės užsienio investicijos Lietuvoje ir finansiniai jų skatinimo instrumentai.

Tyrimo tikslas: Nustatyti ir įvertinti tiesioginių užsienio investicijų pritraukimo galimybes remiantis skatinimo instrumentais.

Tyrimo uždaviniai:

1. Apibrėžti tiesioginių užsienio investicijų sąvoką, struktūrą ir jų svarbą ekonomikai;
2. Apžvelgti veiksnius, lemiančius tiesiogines užsienio investicijas Lietuvoje;
3. Atlikti tiesioginių užsienio investicijų dinamikos Lietuvoje analizę;
4. Atlikti tiesioginių užsienio investicijų į Lietuvą, Lenkiją ir Slovakiją preferencijų analizę.

Atsižvelgiant į tyrimo tikslą ir iškeltus uždavinius darbe atlikta mokslinės literatūros analizė, siekiant nustatyti ir įvertinti tiesioginių užsienio investicijų skatinimą Lietuvoje. Praktinėje dalyje išanalizuotas tiesioginių užsienio investicijų pasiskirstymas Lietuvoje pagal veiklos sritis ir regionus. Empiriniame tyrime atlikta Lietuvos, Lenkijos ir Slovakijos investicinio klimato analizė.

Pagrindiniai tyrimo metodai: mokslinės literatūros analizė ir sisteminimas, dinamikos analizė, preferencijų analizė.

SUMMARY

Bielskytė V. The Analysis and Financial Stimulation Instruments of the Direct Foreign Investments Dynamics in Lithuania / Master's work of Financial markets. Supervisor assoc. Prof. doc. V. Rudzkienė. – Vilnius: Mykolas Romeris University, Faculty of Economics and financial management, 2011. – 52 p.

The attraction of direct foreign investment is a very important factor of a country's economical growth that depends on the growth of industry, financial stability, the condition of business infrastructure, political decisions and the stability of the tax system.

The investors are tend to estimate all the cons and pros of the country they are going to invest in just to calculate the possible risk.

The object of the work is to rate the attraction possibilities of direct foreign investments going by the instruments of motivation.

The goals of the work are:

1. To describe the conception and structure of the direct foreign investments and its importance to the economics;
2. To go through the elements that determine direct foreign investments in Lithuania;
3. To carry out foreign direct investment in Lithuania dynamic analysis;
4. To perform the analysis of preferences of direct foreign investments to Lithuania, Poland and Slovakia.

The analysis of scientific literature, according to the object and the goals of the work, in order to determine the motivation of direct foreign investments in Lithuania has been done. The allocation of direct foreign investments in Lithuania under briefs and regions was studied. The empirical analysis was performed on the investment climate in Lithuania, Poland and Slovakia. The main methods of investigation: the analysis and filing of the scientific literature; analysis of the dynamics; analysis of the preferences.

PRIEDAI

1 PRIEDAS

TIESIOGINĖS UŽSIENIO INVESTICIJOS Į LIETUVĄ PAGAL INVESTUOTOJŲ
SKAIČIŲ

Šalys	2005	2006	2007	2008	2009
Airija	38	44	49	49	48
Austrija	30	28	35	42	45
Baltarusija	40	38	45	59	84
Belgija	30	32	33	39	41
Bulgarija	3	4	10	12	13
Čekijos Respublika	26	23	29	32	30
Danija	234	241	260	264	273
Didžiosios Britanijos Mergeles salos	4	7	10	14	18
Estija	248	251	295	311	342
Graikija	6	6	7	6	10
Islandija	15	27	35	24	22
Ispanija	10	17	24	25	20
Italija	61	57	61	62	69
Izraelis	24	24	19	21	24
Jungtinė Karalystė	146	140	165	165	163
Jungtinės Valstijos	184	164	138	138	135
Kanada	16	15	13	14	13
Kazachstanas	7	7	6	8	10
Kinija	37	28	34	39	54
Kipras	27	34	47	61	63
Latvija	246	259	310	341	399
Lenkija	130	141	156	160	174
Lichtenšteinas	10	7	4	6	5
Liuksemburgas	32	32	30	31	33
Nyderlandai	113	115	127	153	164
Norvegija	183	185	192	204	212
Panama	5	6	6	6	7
Prancūzija	64	65	74	69	79
Rusija	157	144	157	167	178
Slovakija	3	3	4	6	9
Suomija	179	185	185	202	208
Švedija	204	211	229	234	237
Šveicarija	54	56	62	67	76
Turkija	7	8	9	11	13
Ukraina	25	23	22	18	25
Vengrija	12	13	16	20	22
Vokietija	467	440	425	443	437
Kitos šalys	73	71	73	92	121

Šaltinis: sudaryta pagal Statistikos departamento prie LR Vyriausybės duomenis.

TIESIOGINĖS UŽSIENIO INVESTICIJOS PAGAL ES ŠALIS
INVESTUOTOJAS, MLN. LT

Šalys	Metai					2009 m. palyginus su 2005 m.	2009 m. palyginus su 2005 m., proc.
	2005	2006	2007	2008	2009		
Airija	91,65	107,4	267,32	249,14	295,45	203,8	322,37
Austrija	517,89	130,9	194,22	218,07	245,8	-272,09	47,46
Baltarusija	20,74	26	128,09	147,23	124,46	103,72	600,10
Belgija	43,38	55,3	80,27	141,58	201,85	158,47	465,31
Bulgarija	0,67	0,5	1,17	1,76	-8,18	-8,85	-1220,90
Čekijos Respublika	46,94	46,7	56,29	63,52	51,96	5,02	110,69
Danija	3791,62	4396,4	4491,14	2756,38	3356,61	-435,01	88,53
Didžiosios Britanijos Mergelės salos	41,42	22,8	38,39	154,26	38,66	-2,76	93,34
Estija	1776,55	1713,3	2030,07	2742,88	2498,13	721,58	140,62
Graikija	0,63	0,1	-0,58	0,73	-12,06	-12,69	-1914,29
Islandija	40,77	125,1	233,55	159,09	194,97	154,2	478,22
Ispanija	0,563	13,474	43,66	52,04	13,2	12,637	2344,58
Italija	111,29	102,4	96,37	86,29	67,94	-43,35	61,05
Izraelis	18,92	22,9	64,29	131,53	56,33	37,41	297,73
Jungtinė Karalystė	425,7	392,9	621,19	667,45	513,93	88,23	120,73
Jungtinės Valstijos	654,45	701,8	677,1	836,87	890,82	236,37	136,12
Kanada	135,01	118,7	127,38	148,14	171,86	36,85	127,29
Kazachstanas	15,1	15,6	17,71	16,01	16,18	1,08	107,15
Kinija	10,93	10,3	12,67	7,53	8,82	-2,11	80,70
Kipras	205,02	702,1	824,76	972,68	844,76	639,74	412,04
Latvija	301,34	412,1	1633,02	1967,93	1421,26	1119,92	471,65
Lenkija	392,71	6492,6	6259,24	1921,91	3560,93	3168,22	906,76
Lichtenšteinas	93,22	64,2	57,82	54,5	81,86	-11,36	87,81
Liuksemburgas	231,91	789,9	633,73	792,33	713,21	481,3	307,54
Nyderlandai	704,93	710,7	1495,71	2116,36	2311,26	1606,33	327,87
Norvegija	488,5	766	1098,18	1248,58	1242,2	753,7	254,29
Panama	11,64	12,6	19,46	21,11	42,37	30,73	364,00
Prancūzija	266,6	282	464,49	711,28	754,45	487,85	282,99
Rusija	5879,93	1804	3467,02	1682,32	2150,01	-3729,92	36,57
Slovakija	8,62	16,8	25,87	26,45	35,49	26,87	411,72
Suomija	1526,26	1932,8	1810,55	1768,36	1593,7	67,44	104,42
Švedija	2643,89	3039,6	4056,59	5318,81	3942,11	1298,22	149,10
Šveicarija	413,53	496,3	537,05	693,85	860,81	447,28	208,16
Turkija	17,18	3,4	4,01	3,57	0,46	-16,72	2,68
Ukraina	7,36	8,1	17,3	18,49	24,95	17,59	338,99
Vengrija	16,3	18,1	14,71	15,96	50,62	34,32	310,55
Vokietija	2552,34	2792,5	3040,34	3175,69	3445,95	893,61	135,01
Kitos šalys	390,287	578,226	863,78	949,76	1892,73	1502,443	484,96

Šaltinis: sudaryta pagal Statistikos departamento prie LR Vyriausybės duomenis.

3 PRIEDAS

**TRIJŲ DAUGIAUSIAI INVESTUOJANČIŲ ŠALIŲ TIESIOGINĖS UŽSIENIO
INEVESTICIJOS Į
LIETUVOS APSKRITIS, MLN. LT**

Lietuvos apskritis	Danija			Švedija			Vokietija		
	2007	2008	2009	2007	2008	2009	2007	2008	2009
Alytaus	16,9	28,6	26,2	1,1	6,1	3,9	25,9	24,7	22,1
Kauno	204,2	276	130,3	137,1	142,3	143,3	101,4	123,7	269,9
Klaipėdos	455,2	394,9	537,2	81,1	98,7	29,1	363	339,2	305,8
Marijampolės	9,9	9,6	12,6	5,6	4,5	3,3	12,5	41	41,3
Panevėžio	136,6	143,8	118,8	10	8,4	1,7	97,4	104,8	87,3
Šiaulių	102,3	132,1	138	25,4	23,1	26,3	55,1	93,1	82,7
Tauragės	7,9	5,3	4,1	28,6	19,8	12,9	8	4,3	4,3
Telšių	28,1	29,8	29,3	0,4	0,6	0,5	2,7	5	3,9
Utenos	37,5	38,1	42,2	176,1	196,1	222,7	34,2	34,7	14,6
Vilniaus	3492,5	1698,2	2317,9	3591,2	4819,2	3498,4	2340,1	2405,2	2614,1

Šaltinis: sudaryta pagal Statistikos departamento prie LR Vyriausybės duomenis.

4 PRIEDAS

PAGRINDINĖS KLIŪTYS VERSLO KŪRIMUI 2009 METAIS PROCENTAIS

	Slovakija	Lenkija	Lietuva
Didžiausios kliūtys verslui			
Biurokratija	21,4	14	16,3
Korupcija	20,7	3,8	9,3
Darbo rinkos reguliavimas	14,8	13,2	8,8
Neišvystyta infrastruktūra	10,1	8,8	2,2
Politinis nestabilumas	9,1	2,5	9,1
Galimybė gauti finansavimą	6,9	12,5	14
Mokesčių reguliavimas	5,4	21,8	14,2
Darbuotojų darbo etika darbe	3,1	4,2	3
Mokesčių tarifai	2,8	10,4	13,2
Nekvalifikuota darbo jėga	2,7	4	2,2
Vyriausybės nestabilumas / perversmai	1,3	1	3
Nusikaltimai ir vagystės	1,3	0,3	1
Bloga visuomenės sveikatos būklė	0,4	1,1	0,7
Užsienio valiuta reglamentai	0	1,6	0,2
Infliacija	0	0,8	2,8
Iš viso	100	100	100

Šaltinis: sudaryta pagal K.Schwab, 2010.